

THEATER

ROTTERDAM

Jaarverslag

'18 ————— '19

‘Ontroerend, indringend,
prachtig, wervelend
en vernieuwend.’

Verantwoording

Raad van Toezicht	5
Directieverslag	6

Activiteiten

Theater maken	8
Theater presenteren	18
Talent ontwikkelen	22
Educatie	30
Overige activiteiten	32
Vooruitblik	43

Prestatieverantwoording

Prestatieverantwoording Ministerie van OC&W	46
Prestatieverantwoording gemeente Rotterdam	47

Jaarrekening

Balans	48
Exploitatierekening	49
Toelichting	51

Verantwoording
Raad van Toezicht

Op 1 maart 2017 ontstond Theater Rotterdam, het Rotterdamse stadstheater waarin het Ro Theater, de Rotterdamse Schouwburg en Productiehuis Rotterdam, met Wunderbaum als vaste partner samen de toekomst in gingen. Daarmee was 2018 het tweede “fusiejaar” en ook het tweede jaar van het Cultuurplan 2017-2020.

Er is binnen Theater Rotterdam veel gebeurd. In april 2018 hebben we in goed overleg afscheid genomen van algemeen directeur Melle Daamen. Hij werd opgevolgd door Walter Ligthart. Met ingang van november 2018 heeft zakelijk directeur Bert Determann afscheid genomen. Besloten werd om door te gaan met een tweehoofdige directie, bestaande uit Walter Ligthart (algemeen directeur) en Ellen Walraven (artistiek directeur). Gezien de verantwoordelijkheid was de Raad van Toezicht intensief betrokken bij dit proces. We zijn van mening dat met deze aanpassingen in de organisatie goede stappen zijn gezet om te komen tot één organisatie, waarbinnen daadwerkelijk vanuit samenhang wordt gewerkt aan programmeren, de eigen producties, talentontwikkeling en educatie. Theater Rotterdam is met deze combinatie uniek in de stad én in het land. De ingrijpende maatregelen hadden ook impact op de organisatie, ze trokken een stevige wissel op de medewerkers maar ook op de ondernemingsraad. De Raad

dankt eenieder voor de flexibiliteit en inzet. Uiteraard waren ook de artistieke lijn, de marketing en positionering van Theater Rotterdam vaste thema’s waaraan we, in beleidsvormende en adviserende zin, uitgebreid aandacht hebben besteed, evenals aan de bedrijfsvoering en de financiële huishouding van de stichting.

We hanteren de Governance Code Cultuur en voldoen in onze samenstelling volledig aan het beeld van een raad met leden met diverse achtergronden, die de grootstedelijkheid van Rotterdam en de ‘breedheid’ van Theater Rotterdam goed weerspiegelen. We hebben veel aandacht voor de diversiteit en inclusiviteit van Theater Rotterdam. Dit beleid zetten we zeker voort.

De Raad van Toezicht is in 2018 5 maal bijeen gekomen (op 1 februari, 19 maart, 16 mei, 7 september en 14 december) en heeft kennis genomen van kwartaalrapportages en overige bedrijfsinformatie. Daarnaast heeft er regelmatig telefonisch overleg plaatsgevonden. In de vergadering van 7 februari 2019 zijn de jaarstukken 2018 besproken en we hebben vastgesteld dat Theater Rotterdam er ook in 2018 in is geslaagd de gestelde doelen te realiseren binnen de gestelde financiële kaders, met artistieke prestaties en kwaliteit op het gewenste ambitieniveau. De Raad van Toezicht stemt in met de inhoud van het jaarverslag van 2018 van

de Stichting Theater Rotterdam, inclusief de controleverklaringen van Berghout Accountants B.V. Hiermee verleent de Raad formele goedkeuring aan het jaarverslag 2018 inclusief de controleverklaringen. Voorts verleende de Raad zijn decharge aan de directie voor het gevoerde beleid in 2018. Geconstateerd is dat de salariering van de directie de WNT-norm niet overschrijdt, de toelichting daarvan is opgenomen in de jaarrekening. Tijdens de vergadering is ingestemd met de begroting zoals opgenomen in het Jaarplan 2019 dat voor de gemeente is opgesteld.

Tot slot, na 8 jaar als lid en later als voorzitter van de Raad van Toezicht van Theater Rotterdam en zijn voorgangers is dit het laatste jaarverslag dat ik onderteken in deze functie. Het waren jaren van evenwichtskunst: het was balanceren tussen belangen en wensen, ambities en beperkingen. Governance speelde en speelt een belangrijke rol in het vertrouwen evenals de legitimiteit die organisaties in de buitenwereld genieten. De Raad voldoet in haar samenstelling en werkwijze volledig aan de Governance Code Cultuur. Ik dank hen, de directie en ook de OR voor het samenspel in de afgelopen jaren. Met veel vertrouwen draag ik het voorzitterschap over aan Richard Sitton. Theater Rotterdam is een goed toezicht meer dan waard.

Jos Baeten
voorzitter tot 8 maart 2019

Richard Sitton
voorzitter m.i.v. 8 maart 2019

De Raad van Toezicht van de Stichting Theater Rotterdam bestond in 2018 uit de volgende personen:

Jos Baeten voorzitter	Richard Sitton voorzitter	Mirjam Bach	Mavis Carrilho	Jantine Kriens
Frans Weisglas	Laila Abid	Aukje Bolle	Nick van Hussen	Rob Wiegman

Directie verslag

Theater Rotterdam durft off-beat te zijn en dat past bij het karakter van een wereldstad. Onze slogan ‘een avondje uit – een avondje aan’ is geen loze kreet. We tonen theater van wereldklasse en zijn aanjager van grensverleggende voorstellingen die divers van signatuur zijn. Als een van de grote theaters in de stad en in het land willen we moed tonen; we steken onze nek uit, geven talent ruim baan, programmeren en produceren avontuurlijk en altijd met de hoogste kwaliteit. De combinatie van het theater maken, theater presenteren en talent ontwikkelen heeft in 2018 meer vorm en inhoud gekregen. Dat hebben we met succes gedaan, zo blijkt uit de vele (internationale) nominaties en uitnodigingen voor onze theatermakers in 2018. Maar ook uit de goede ontvangst van onze 47 theaterproducties en de 97.186 bezoekers in Rotterdam en in het land. We behaalden ruimschoots de afgesproken prestaties.

We zijn met ons Productiehuis een professionele en fair-practice ontwikkelingsplek voor talent en hebben met onze projecten en educatieactiviteiten belangrijke stappen gezet om naar buiten gericht te zijn en ons te verbinden met de thema's inclusiviteit en diversiteit. Hebben we in 2018 dan al onze ambities gerealiseerd? Nee natuurlijk niet, maar wel veel betekenisvolle stappen gezet.

In september 2017 presenteerde Theater Rotterdam zich aan het publiek met een bijzondere huisstijl, waarmee we samen met het bureau Vruchtvlies: Digital, Strategy & Design in 2018 verschillende internationale design awards wonnen (o.a. Red Dot Award). Deze positionering was belangrijk, al vraagt de integratie van de fusieorganisatie nog veel aandacht en is de eerste helft van 2018 stormachtig verlopen. Eerst vertrok in april Melle Daamen

als algemeen directeur. Hij werd al snel opgevolgd door Walter Ligthart. In november nam directeur bedrijfsvoering Bert Determann afscheid van de organisatie.

Sinds de zomer van 2018 vormen wij, Ellen Walraven (artistiek directeur) en Walter Ligthart de directie van Theater Rotterdam. We hebben een groot vertrouwen in de veerkracht en potentie van de organisatie. Veel is geïnvesteerd in het herstel van vertrouwen, in het versterken van de managementlaag en in een cultuuromslag. We kijken terug op een constructief overleg met de ondernemingsraad. We kijken terug op een mooi jaar. Onze makers werden meer dan welk theatergezelschap ook in Nederland genomineerd voor belangrijke toneelprijzen. Onze programmering kan zich moeiteloos meten met de internationale podia. Onze prestaties, kwalitatief en kwantitatief, laten zien hoe we onze plek als een van de leidende theaterorganisaties waarmaken.

NIEUWE IDEEËN, NIEUWE COMBINATIES
We geloven in het unieke model van Theater Rotterdam in Nederland. In de combinatie van het maken en presenteren van theater én het ontwikkelen van talent binnen zo'n grote organisatie. In de keuze van een makersensemble in plaats van het aanstellen van één artistiek leider. Wel hebben we gemerkt dat dit niet altijd de makkelijke weg is, we zullen daar zeker op reflecteren in de opmaat naar het nieuwe kunstenplan. De meerwaarde van de structurele verbondenheid van meerdere makers en collectieven aan Theater Rotterdam is dat er 'ondergronds' steeds meer dwarsverbanden ontstonden. Innovatie is het maken van 'neuen Kombinationen'. Daarvoor creëerden we gelegenheden en dat smaakt naar meer. Ook de vele jonge talentvolle makers die ons Productiehuis aan zich verbindt pro-

fiteren volop van de artistieke, productie-nele en ook de zakelijke capaciteit binnen Theater Rotterdam. De sterke educatieve afdeling van Theater Rotterdam is nationaal toonaangevend. Zij ontwikkelen nieuwe concepten en verbindingen met onderwijsinstellingen zoals Zadkine. We staan in de frontlinie van het denken over publiekswerking: nieuwe manieren om de verbinding tussen publiek en kunst te onderzoeken, vanuit inhoud en in reactie op wat er in de wereld gebeurt.

SAMENWERKING
We hebben een belangrijke rol in de stad, maar ook een landelijke rol als coproducent. We nemen een belangrijke plek in binnen het nationale bestel als het gaat om coproduceren van Fonds-gesubsidieerde gezelschappen. We investeren niet alleen financieel in onze partners, maar ook met technische en zakelijke ondersteuning, repetitieuromtes en kennis. We werkten in 2018 duurzaam samen met het International Film Festival Rotterdam, Operadagen Rotterdam, Motel Mozaïque en Circusstad Rotterdam. En natuurlijk ook met onze huisgezelschappen: Scapino Ballet Rotterdam, Conny Janssen Danst, Maas theater en dans én Hotel Modern. De nieuw opgerichte Rotterdam International Duet Choreography Competition zocht in Theater Rotterdam een vaste partner voor zowel het concours als voor het jaarlijks produceren van werk van de winnaar van de XL Production Award.

DUURZAAMHEID EN RESILIENCE IN DE STAD
Rotterdam is een stad in transitie, een stad die veerkracht toont. Daarin vervullen we als culturele instelling ook een belangrijke rol. In samenwerking met instellingen en ondernemers aan het

Schouwburgplein vormen wij Vereniging Verenigd Schouwburgplein en nemen de verantwoordelijkheid voor de leefbaarheid van dit deel van het centrum. We werken aan het meest duurzame plein van Nederland, met een internationale voorbeeldfunctie. In 2018 was de programmering op het plein het best zichtbaar nadat The Flying Grass Carpet werd uitgerold om te zorgen voor een pop-up-stadspark. Natuurlijk staan wij met onze theaters midden in de stad, maar we laten ons ook veelvuldig buiten onze muren zien. In 2018 hebben we een serie stadsprojecten onder leiding van stadsdramaturg Hajo Doorn uitgevoerd. In *Club Imagine* onderzochten we nieuwe ontwikkelingen in het 'tijdperk van de mens' (Anthropocene).

LANDELIJKE EN INTERNATIONALE ROL
Theater Rotterdam heeft een belangrijke rol als landelijk en internationaal toerend gezelschap. Wij speelden 159 uitvoeringen van onze eigen producties in Rotterdam. 276 maal speelden we onze producties in de Nederlandse theaters en stonden 88 maal in het buitenland. Ook in Jena, Berlijn, Marseille en Venetië voelen we ons ambassadeur van de stad.

CULTURELE DIVERSITEIT EN FAIR PRACTICE
Voor Theater Rotterdam is het invulling geven aan de Code Culturele Diversiteit een prioriteit. We zijn een van initiatiefnemers bij het aanstellen van een Cultuurcurator Diversiteit gericht op het vergroten van de diversiteit in de thea-

PRESTATIES	gerealiseerd	begroot
<i>Rotterdam</i>		
uitvoeringen	754	610
bezoekers	177.967	162.000
gemiddeld aantal bezoekers	236	266
<i>Producties</i>		
eigen producties	22	13
coproducties	25	4
uitvoeringen	523	385
bezoekers	97.186	69.250
gemiddeld aantal bezoekers	186	180
<i>Educatie</i>		
activiteiten	1.145	1.029
deelnemers	36.491	37.275
gemiddeld aantal deelnemers	32	36

tersector in 2018. We vinden het vanzelfsprekend dat we daarmee recht doen aan de bevolkingssamenstelling in Rotterdam en in dit land. Dat doen we binnen onze programmering; we toonden in 2018 lokaal en internationaal cultureel diverse voorstellingen, waaronder belangrijk werk van o.a. Mokhallad Rasem (Toneelhuis) en uit Rotterdam Future in Dance en Xclusiv Company. Vanuit onze rol als productiehuis en talentontwikkelaar kiezen we nadrukkelijk voor jonge makers met een interdisciplinaire praktijk en met diverse achtergronden. Met precisie wordt met de makers zelf bepaald hoe dit geprofileerd kan worden. Zo buiten, zo binnen: binnen Theater Rotterdam zijn we gestart met een traject dat de diversiteit in de organisatie gaat vergroten. We beseffen dat we daarbij nog een lange weg te gaan hebben. We hanteren de Fair Practice Code en handelen ernaar: wij betalen onze kunstenaars eerlijk en dragen zorg voor een gezond werkklimaat.

ONDERNEMERSCHAP
Theater Rotterdam heeft een artistiek hart en een zakelijk hoofd. Zowel waar het gaat om de zakelijke kant van de programmering en producties als om de bedrijfsvoering. Deze is gezond en we beschikken over voldoende eigen vermogen. Verder steeg het aantal verhueringen en evenementen in 2018. De opbrengsten uit evenementen waren aanzienlijk hoger dan verwacht. We weten hoe we meerwaarde moeten bieden op dit vlak. Daarentegen

bleven de inkomsten uit sponsoring achter. Het effect van de fusie en de interne organisatieperikelen lieten zich daarbij gelden. Eind 2018 hebben we de inhoudelijke samenwerking tussen de afdelingen Events en Development versterkt en een plan opgesteld waarmee we de inkomsten uit de particuliere en zakelijke markt de komende jaren verder gaan stimuleren.

VOORUITBLIK 2019
We zijn nu halverwege het huidige Cultuurplan, een goed moment om de tussenbalans op te maken. Met dat proces zijn we eind 2018 gestart. Het zal bouwstenen leveren voor onze strategische positionering in de komende jaren en is tevens de opmaat voor het nieuwe Cultuurplan. We praten met, en luisteren naar onze omgeving en stakeholders. We verwachten dat in de komende jaren de bestaande verhoudingen tussen theatermakers, publiek en partners gaan veranderen. Dat vraagt van ons wendbaarheid maar ook geloof in de koers en in radicaliteit. TR

Rotterdam, maart 2019
Directie Theater Rotterdam

Walter Ligthart
algemeen directeur

Ellen Walraven
artistiek directeur

Theater maken

Het was een sterk jaar voor Theater Rotterdam. De familievoorstelling van Pieter Kramer werden door een breed publiek in en buiten Rotterdam omarmd. Onze kernmakers Boogaardt/VanderSchoot en Erik Whien werkten voor het eerst samen en brachten een onorthodoxe voorstelling *Headroom*, die werd genomineerd voor de Mimeprijs 2018. Volstrekt origineel was eveneens *How to build a Universe* van de jonge regisseur Davy Pieters. Van grote maatschappelijke urgentie getuigde *In Suriname* door Johan Simons. De makers die we via substantiële coproducties ondersteunen en verbinden aan Theater Rotterdam presenteerden stuk voor stuk bijzonder werk, zowel nationaal als internationaal. Dit jaar waren dat Lotte van den Berg, Ann Van den Broek, Wunderbaum en Urland. Met Schwalbe, Alida Dors en Marjolijn van Heemstra werken we weer samen in 2019. Ze waren wel regelmatig in huis voor workshops en begeleiding van jonge makers. Er waren coproducties, reprises, uitnodigingen voor internationale festivals, stadsprojecten én festivals waar we inhoudelijk en productioneel stevig in betrokken waren. De kwaliteit van het werk, de receptie door publiek en professionals maakten ons duidelijk dat het verbinden

van programmering, productie en talentontwikkeling in combinatie met een grote dosis eigenzinnigheid goed samengaan. Om deze rijkdom te benadrukken en de veelvormigheid zichtbaar te maken, openden we seizoenen 2018-2019 met een mix van topprogrammering en eigen producties onder de noemer *This is not a festival*.

Die rijkdom manifesteert zich ook intern in de vele samenwerkingen die ontstonden tussen de verschillende kunstenaars van Theater Rotterdam. Dit is zowel van belang voor de ontwikkeling van hun individuele werk als van het theater als kunstvorm. Overdracht van vakmanschap en het delen van kennis en inspiratie maken het theater sterker en vergroten de maatschappelijke slagkracht. Er heeft zich een rhizoom gevormd, een ondergronds wortelstelsel, waardoor makers zich sterker kunnen ontwikkelen in hun kunstenaarsschap zonder hun eigen signatuur te verliezen. Mooie voorbeelden zijn choreograaf Ann Van den Broek die de makers van Wunderbaum ondersteunde bij het creëren van de choreografie van *De geschiedenis van mijn stijfheid* en talent Niels Kuiters dat bij Davy Pieters begon en daarna in de Volksbühne bij Boogaardt/VanderSchoot schitterde. Vormgevers, lichtontwerpers

en andere topvakmensen werden het hele seizoen ruimhartig gedeeld en het eigen kostuumatelier gaf een enorme boost aan het werk van de jongste makers en Urland.

In Rotterdam wortelen we steeds dieper in de diverse lagen en vragen van de stad. Dat doen we vanzelfsprekend via educatie, events, activiteiten in de hal en op het plein, maar sinds 2018 ook door stadsprojecten en een stadsdramaturg. We agendeerden verschillende issues: van onze koloniale geschiedenis met Suriname aan de hand van de Rotterdamse schrijvers Raoul de Jong en Sanneke van Hassel, tot *Waloba Loopt* van Louis de Waal en Hajo Doorn. In dit project werden een maand lang al wandelend de emoties van de stad verzameld en dagelijks samengebond in een speech op het Schouwburgplein. We maakten *We kunnen er niet omheen* waarin Boogaardt/VanderSchoot met Codarts studenten en Rotterdamse vrijwilligers en kunstenaars in een week een knallende sciencefiction pop-upvoorstelling maakten. En we coproduceerden het fotoproject *Hipster Muslim* van Shirin Mirachor op het Kruisplein. We haalden de banden sterker aan met Motel Mozaïque en Operadagen Rotterdam door niet enkel een rol te spelen in de programmering maar ook door te coproduceren, zowel met ons Productiehuis als

met de makers van Theater Rotterdam. Zo was het vermaarde slaapproject van Motel Mozaïque nu in handen van Marjolijn van Heemstra die die een academie voor stadsastronauten oprichtte, RASA.

Landelijk zijn we een van de fundamenteën van het bestel van de Basisinfrastructuur (BIS). De tournee van *Woef Side Story* verliep uitstekend. We reisden van Drachten tot Kerkrade en speelden voor nagenoeg uitverkochte zalen. *Woef* was een hereniging uit 2011, het is veelzeggend genoeg dat de vraag van het publiek nog steeds groot was. *Hamlet de familievoorstelling* ging na een intensieve voorbereiding op 27 december in première. Dankzij de heldere bewerking van Don Duyns, de ode aan het theater die gebracht werd in de decors van Niek Kortekaas én de cast die bestond uit 'oudgedienden' en nieuw talent, stond de productie als een huis en werd deze zeer goed ontvangen door pers en publiek. Dat Theater Rotterdam op nationaal niveau belangwekkend werk levert, werd ook duidelijk op het Nederlands Theater Festival; onze producties *Revolutionary Road* en *Headroom* werden genomineerd. In de kleine zalen brachten we *Headroom* en *How to build a Universe*; werk dat als vanzelfspre-

kend werd omhelsd door het publiek in de grote steden in de randstad. Voor de regio bleek het soms te veel 'hardcore', al hadden jongere bezoekers daar stukken minder moeite mee dan het klassieke theaterpubliek.

Voor de aan ons verbonden collectieven Wunderbaum en Urland was het ook een zeer succesvol jaar. Urland werd op Het Nederlands Theater Festival voor het eerst genomineerd voor de voorstelling UR: een ontdekkingsreis naar het theater en een kritische reflectie op de eigen generatie. Aan alliantiepartner Wunderbaum is een aparte paragraaf gewijd. Ten slotte, onze coproducties met Lotte van den Berg, *Dying Together*, en Ann Van den Broek, *Blueprint on Memory*: variërend van een re-enactment van recente aanslagen met het publiek tot een beklemmende choreografie over geheugenverlies waren beide radicale voorstellingen in hun vorm en inhoud. Vernieuwend theater in de Grote Zaal, dat met de sterke internationale werking uitstekend past bij de wezensaard van Theater Rotterdam.

Internationaal manifesteerden we ons via de coproducties met de Volksbühne in

Berlijn. Boogaardt/VanderSchoot en Susanne Kennedy creëerden spraakmakende performatieve werken die de mensheid in een nieuw tijdsgewricht plaatsen en het concept mens ter discussie stellen. *Women in Trouble* speelde tot en met 11 november 2018 14 keer in Berlijn, *Coming Society* werd gerepeteerd in 2018 en ging 17 januari 2019 in première. Gezien de afwezigheid van een reïstraditie in het Duitse theater en de technisch zeer complexe voorstellingen bleek het onmogelijk om dit werk naar Nederland te halen. In de onderzoeksperiode werden de makers uitgenodigd in Sao Paulo, Brazilië, om over de thematiek en hun werkwijze workshops te geven.

Zeer vereerd waren we dat – na Boogaardt/VanderSchoot in 2017 – er wederom een maker van Theater Rotterdam werd uitgenodigd voor de Biënnale van Venetië: Davy Pieters presenteerde *How did I die* en *The Unpleasant Surprise*. Beide voorstellingen waren uitverkocht en werden enthousiast ontvangen. Ook het toonaangevende festival Actoral in Marseille nodigde *The Unpleasant Surprise* uit en voor 2019 zijn de afspraken al in de maak en zal Davy er opnieuw te zien zijn. ¶

Woef Side Story

PIETER KRAMER

Woef Side Story speelde 70 keer voor 38.271 bezoekers. Daarmee is het de belangrijkste voorstelling in de BIS (Basisinfrastructuur) qua publieksbereik en is Theater Rotterdam het best bezochte gezelschap in Nederland. Kroon op de creatie waren de vijf musicalnominaties die in januari 2019 bekend werden gemaakt, waarvan er één verzilverd werd voor de beste mannelijke bijrol voor Laus Steenbeke.

Tournee-
voorstellingen
t/m 15 april

Headroom

BOOGAERDT / VANDERSCHOOT
EN ERIK WHIEN

Deze samenwerking van Boogaardt/VanderSchoot en Erik Whien was een onderzoek naar elkaars werkwijzen. Het resultaat was een hallucinerende en duistere beeldentrip die ons verlangen naar causaal denken uitdaagde en tergde. De productie werd genomineerd voor de Mimeprijs 2018. Uit het juryrapport: "De donkerte van een volkomen verduisterde theaterzaal is het startpunt van deze geheimzinnige reeks taferelen, die stills lijken uit een surrealistische film. In het spel met een beperkt aantal objecten en halfgemaskerde figuren wordt het associatievermogen van het publiek maximaal aangesproken. Hoe de vijf spelers de scènwisselingen in de donkerslagen voor elkaar krijgen is een staaltje pure theatermagie: *Headroom* is hightech en handwerk tegelijk, een waar gesamtwerk".

Première
19 mei 2018 tijdens
Operadagen Rotterdam
en tijdens het
Nederlands Theater
Festival

How to build a Universe

DAVY PIETERS

Een voorstelling die het toeval wilde regisseren werd uiteindelijk een onderzoek naar hoe een mens door het leven beweegt, waarin toeval en leerprocessen elkaar afwisselden. De acteurs vertolkten een soort artificial intelligence en het decor werd langzaam vanuit fragmenten opgebouwd en ondertussen ook weer afgebroken. Het geluidsontwerp van Jimi Zoet smeedde het geheel aaneen. We hadden de voorstelling iets meer tijd gegund gezien het radicale concept, maar *How to build a Universe* groeide door op tournee. Met name de jongeren herkenden zich in het mensbeeld dat eruit sprak. We omkaderden het geheel met een inleiding waarin deze voorstelling en *Headroom* met elkaar verbonden werden.

Nieuwe
voorstelling

In Suriname

JOHAN SIMONS I.S.M. RAOUL
DE JONG EN SANNEKE VAN HASSEL

Geen reflectie van de witte Nederlanders op het koloniale verleden, maar een intelligente trip door onze gezamenlijke geschiedenis met Suriname. Tachtig procent van alle inhoud moest van Surinaamse origine zijn, ook de cast. Het werd een groot succes voor een mixed publiek. Zo werden onbekende en pijnlijke facetten van onze geschiedenis ervaarbaar; emotioneel en actueel. Er werd gelezen door Noraly Beyer, Jörgen Raymann, Karin Amatmoekrin, Peggy Wijntuin, Aisa Winter, Pierre Bokma en makers van Productiehuis Theater Rotterdam: Tjon Rockon en Romano Haynes, met muziek van Black Harmony. Een kleine tournee wordt in 2020 gepland en we onderzoeken met de Nederlandse ambassade in Suriname om de voorstelling aldaar te spelen.

Hamlet de familie-voorstelling

PIETER KRAMER

Schrijver Don Duyns en regisseur Pieter Kramer rekenden af met de heilige status van de klassieker *Hamlet*. Dat er veel doden gaan vallen in deze familievoorstelling, maar helaas niet voor de pauze, wordt direct meegedeeld door de gastheren Pierlala en Ger Geraamte. Hamlet (Mattias van de Vijver) is een dwarse millennial die het liefst de golven trotseert met zijn 'surfmatties'. En Claudius blijkt een Trumpiaanse tiran die fanatiek twittert. Onze angst dat een repertoirestuk een drempel voor het publiek zou zijn, bleek onterecht. De kaartverkoop ging sneller dan in voorgaande jaren. Door het geven van meer try-outs was de voorstelling veel dan ooit 'af' op de première.

Nieuwe
voorstelling,
première 27
december 2018

REPRISE

How did I die en The Unpleasant Surprise

DAVY PIETERS

Deze twee spraakmakende voorstellingen werden geselecteerd voor de theaterprogrammering van de Biënnale van Venetië. *The Unpleasant Suprise* confronteert ons met onze blik op het leed van anderen dat dagelijks via een stroom aan beelden tot ons komt. *How did I die* biedt een geniale reconstructie van een moord en stelt de vraag hoe 'waarheid' geconstrueerd wordt. Er is een groeiende internationale waardering voor het werk van Pieters vanwege haar vormtaal en de focus op mensbeeld, technologische ontwikkelingen en beeldcultuur.

Op de Biënnale van Venetië & Festival Actoral

REPRISE

Women in Trouble

BOOGAERDT/VANDERSCHOOT / VOLKSBÜHNE BERLIN

“Susanne Kennedy slaagt met *Women in Trouble* een visueel krachtig requiem te creëren over de mensheid”

– Süddeutsche Zeitung

“Het is een eredienst voor de scheppende mens die zijn/haar(!) diepere wonden en behoeften toont in nieuwe mythes die onszelf daadwerkelijk overstijgen.”

– ★★★★★ Theatermaker

REPRISE

Revolutionary Road

ERIK WHIEN

Door de jury van het Nederlands Theater Festival werd dit werk als een van de beste 10 voorstellingen aangemerkt. Actrice Alejandra Theus werd bovendien genomineerd voor de Theo d'Or. Uit het juryrapport: “Alejandra Theus absorbeert dat leed en geeft het in al haar grilligheid weer, zonder een moment de controle te verliezen. Radeloosheid, woede, kinderachtigheid, ondraaglijk verdriet en – uiteindelijk – totale desillusie; ze draagt het op haar schouders, maar weet dat zodanig te doseren dat je je als toeschouwer volledig met haar blijft identificeren.” We hebben in het kader van de nominatie de voorstelling hernomen in de Grote Zaal (oorspronkelijk Kleine Zaal). Dit bleek te werken en voor 2019/2020 wordt de voorstelling in dat circuit hernomen.

REPRISE

Wereldverbeteraar

ERIK WHIEN

Na het succes van *Revolutionary Road* is besloten deze monoloog van Thomas Bernhard, gespeeld door Sanne den Hartog (ook speler in *Headroom*), te hernemen en er een kleine tournee bij te organiseren. Ondanks dat Den Hartog voor zijn vertolking van de verbeten filosoof in 2016 een nominatie voor de Louis d'Or kreeg, was het niet makkelijk de voorstelling weer in de markt te zetten. In Rotterdam werd rondom de speeldata een contextprogramma *Dag van de monoloog* gemaakt, waarin mensen leerden schrijven of bezig waren met spoken word.

COPRODUCTIE

Blueprint on Memory

WArD/waRD

Ann Van den Broek maakte een indringende performance/choreografie over verlies van geheugen. Gefragmenteerd, met sequenties die steeds net anders waren, muzieksamples die live gemaakt werden, teksten direct in flarden geschreven en geprojecteerd, is het een uniek duister werk dat zich niet zomaar in een categorie of discipline laat vangen. De productie kreeg veel sterren en mooie analyses.

NRC Handelsblad schreef:

“De symboliek is even kraakhelder als beklemmend, maar zonder één seconde larmoyant te worden.”

(NRC Handelsblad ★★★★★)

COPRODUCTIE

Dying together

LOTTE VAN DEN BERG /
THIRD SPACE

Drie grote waargebeurde gebeurtenissen rondom collectief sterven werden met het publiek nagespeeld in een soort re-enactment. De crash van een vliegtuig door een zelfmoordactie van de piloot, het zinken van een schip met vluchtelingen op de Middellandse zee, de aanslag in de Bataclan in Parijs. De deelnemers bevonden zich in de Grote Zaal op het toneel en kregen opdrachten waardoor constellaties ontstonden die relaties van macht en afhankelijkheid zichtbaar maakten. Een alles-of-nietsvoorstelling die nog in ontwikkeling was en zich op tournee verder ontwikkelde tot een krachtig werk.

COPRODUCTIE

MOMO Art Motel / RASA

MARJOLIJN VAN HEEMSTRA

Het MOMO Art Motel van Motel Mozaïque werd door Marjolijn van Heemstra vormgegeven als RASA: de Rotterdamse Academie voor Stadsastronauten. Er werden nachtwandelingen gemaakt, gesprekken gevoerd over de oorzaken en gevolgen van lichtvervuiling en de mogelijkheden van een donkere stad. Er werden slaapliedjes gezongen. Er werd tegengif geboden aan stress via het besef in een uitgestrekt heelal te leven, omringd door de sterren waaruit wij zijn ontstaan.

LEZING

De Tweede Wereldoorlog eindigt vandaag

THEATER NA DE DAM

Op verzoek van Theater Na de Dam schreef Arnon Grunberg een nieuw toneelstuk dat op 4 mei door alle grote toneelgezelschappen in het hele land gelijktijdig werd gepresenteerd. *De Tweede Wereldoorlog eindigt vandaag* was een tragikomedie over een holocaustoverlevende in het #metoo-tijdperk. Het werd een indringende lezing over de macht van het slachtoffer, over schuldgevoel en zelfvernietiging, over het verleden als chantagemiddel. Erik Whien tekende voor de regie. Er werd gelezen door: Joep van der Geest, Said El Abboudi, Hayo de Kruijf, Nazanin Taheri, Dean Bowen, Carola Arons en Scarlet Tummers.

STADSPRODUCTIE

We kunnen er niet omheen

Makers van Theater Rotterdam worden in de serie *We kunnen er niet omheen* voor de uitdaging gesteld om in een week een voorstelling te maken op basis van loting van ingrediënten. Boogaerdt/VanderSchoot beet het spits af met een fantasyvoorstelling, gebaseerd op de dichtbundel *Made in Rotterdam* van C.B. Vaandrager. De voorstelling kwam tot stand in samenwerking met studenten van Codarts. Verplicht element was 'Het Dijklied' van Drs. P. Het werd een hilarische avond waarin het vakmanschap en de radicaliteit van Boogaerdt/VanderSchoot de basis vormde voor veel improvisatie. Een uitverkochte zaal en zeer enthousiast publiek, voor wie het een echt Rotterdamse avond was.

STADSPRODUCTIE

Waloba loopt

Louis de Waal en Hajo Doorn creëerden twintig lunchwandelingen in de maand september. Waloba ging elke dag in een spraakmakende outfit de straat op en liep vanaf een (vooraf gedeelde) locatie naar het Schouwburgplein waar hij in een bevolgen speech de verzamelde verhalen met een groots gebaar ventileerde. Lunchende mensen in het herfstzonnetje luisterden, bouwvakkers vanaf de steigers van Pathé riepen terug.

Het was mooi om te zien hoe de openheid van De Waal gesprekken ontlokte en hoe graag mensen, dankzij zijn scherpe en absurde vragen, daadwerkelijk in gesprek gaan. Bijzonder waren de titels van de wandelingen: van *De Woede Oogster* tot *De daadzaaier*, van *De overspoelert* tot *Hou-je-bek-Profeet*.

STADSPRODUCTIE

ExtraExtra weekend

Cultuurplatform en magazine Extra Extra maakten begin juni rondom De Dansweek een publieksprogramma, waarin erotiek en grootstedelijke dynamiek werden ge(re)-vitaliseerd en tot onderwerp gemaakt van het publiek debat. *De Geschiedenis van mijn Stijfheid* van Wunderbaum paste daar wonderwel in, net als het werk van Dalton Jansen en Mette Ingvarsten, én vond een heel ander publiek. Verder waren er erotische verhalen van Nederlandse schrijvers en dichters waaronder Daniël Dee en Don Duyns, en video's op de mediawand en in de orkestkleedkamer van o. a. Karel Martens. Uit Rotterdam afkomstig waren performer Joey Schrauwen en het Codarts Raga Ensemble, en Gerard Rooijakkers die een lezing gaf.

STADSPRODUCTIE

Hipster Muslim

SHIRIN MIRACHOR

Theater Rotterdam maakte dit bijzondere fotoproject mogelijk waarbij hipsters en moslims elkaars kleren dragen. Eerder waren er al edities in Amsterdam-West, Borgerhout Antwerpen, Molenbeek Brussel en in Rotterdam-West. Nu kwamen alle vier projecten samen in Rotterdam voor een grote verzamelexpositie. Op grote abri's op het Kruisplein stonden de foto's van de 24 jongens die passanten confronteerden met vragen over identiteit en stereotypering. Op 30 maart werd het debat gevoerd. In *De Nieuwe Norm* lieten de nieuwe rolmodellen, waaronder Shirin Mirachor, een fris en stevig tegengeluid horen, eisten hun plek op in de stad en stelden de vragen waar het in superdiverse stad om gaat: Wie bepaalt de norm? Wie past zich aan wie aan?

Theater presenteren

Met de samenstelling van de programmering in 2018 boden we ons publiek een plek in de stad waar kunstenaars met hun werk reflecteren op ons complexe leven, waarin geen vanzelfsprekendheden meer bestaan. Waar plek is om vragen te stellen, ons oordeel op te schorten en naar nieuwe voorstellen te kijken. Een plek waar je bij wilt zijn en altijd terug kunt keren, waar je anoniem kunt blijven, maar ook graag gezien wordt.

2018 was een sterk theaterjaar waarin we het publiek langs verschillende programmalijnen naar voorstellingen gidsten:

- De lijn *Art of Performance* verlegde opnieuw radicaal de grens tussen de verschillende kunstdisciplines. Rauw, brutaal en een belevenis om te bezoeken.
- *Route Imagine* toonde een reeks voorstellingen in een steeds verder veranderende wereld, waarin vraagstukken rondom duurzaamheid naar voren komen. *Club Imagine* verzorgde hierbij een aansprekende reeks programma's waarin sprekers aan het woord kwamen uit de wetenschap, economie en filosofie.
- In *Offline* kon het publiek kennismaken met de nieuwste generatie theatermakers. In de programmering van 2018 hebben de programmeurs nadrukkelijk een groot aandeel grootstedelijke diversiteit van voorstellingen en betrokken makers geselecteerd. Theater Rotterdam is ook betrokken bij het Theater Inclusief traject, waarmee de komende jaren wordt samengewerkt langs de lijnen: publiek, programmering en personeel.

- De serie voorstellingen in *Language no problem* voorziet in een behoefte om voorstellingen te bezoeken die niet afhankelijk zijn van Nederlandse taal.

We bekeken nauwkeurig op welk moment voorstellingen het best geplaatst kunnen worden. Zo zijn woensdag- en donderdagavond goede avonden om dans en uitgesproken theater voorstellingen te programmeren voor een jong, open en onderzoekend publiek. De voorstellingen op vrijdag- en zaterdagavond zijn geselecteerd voor een wat breder uitgaanspubliek. Op zondagen is er behalve aandacht voor familievoorstellingen ook ruimte voor het (wat oudere) publiek dat graag overdag voorstellingen bezoekt. *Aquarium* (met Pierre Bokma en Jacqueline Blom) en *De Vader* met Louis d'Or winnaar Hans Croiset waren bijvoorbeeld succesvolle voorstellingen die veel publiek trokken.

ENGAGEMENT

Het jaar 2018 kenmerkte zich opnieuw door het grote engagement waarmee veel theatermakers zich aan maatschappelijke thema's verbonden. Deze voorstellingen stonden niet op zichzelf, maar vonden via een nauwe samenwerking met publiekswerking/educatie en marketing hun weg naar het juiste publiek. Een voorbeeld hiervan was de voorstelling *De Thuislozen* van Theater Utrecht i.s.m. Adelheid&Zina waarin mensen die aan de rand van de samenleving verkeren of juist hun weg terugvinden, deelnamen aan de voorstelling. Indrukwekkend hierbij was de bijdrage van het succesvolle horeca-project Heilige Boontjes waarin ex-gedetineerden re-integreren in de samenleving. Zij vertelden in de voorstelling hun verhaal, waardoor deze voorstelling dieper in onze stad wortelde.

Een ander voorbeeld van maatschappelijk engagement was de voorstelling *Bright Side of Life* van Bright Richards waarin hij zijn vluchtverhaal uit Liberia vertelde. Gedurende de voorstelling werden matches gemaakt tussen aanwezige statushouders en het publiek. Deze voorstelling komt volgend jaar terug met een uitgebreider contextprogramma.

In de Kleine Zaalvoorstelling *Dark Numbers* van Tea Tupajić blikten Nederlandse VN-veteranen terug op de gruwelijk fout gelopen VN-missie in Srebrenica met ruim zeventien vermoorde mannen tot gevolg. Tijdens de voorstellingen was er een flink aantal oud-Dutchbatters aanwezig. Julian Hetzel stelde in zijn voorstelling *All Inclusive* de vraag in hoeverre oorlogsgeweld en kunst zich tot elkaar kunnen verhouden.

In *Guilty Landscapes* van Dries Verhoeven werd de bezoeker één op één geconfronteerd met de ongerechtigheid in de kledingindustrie waarin kinderen te werk worden gesteld.

THEATER VAN DE ZUIDERBUREN

Hoogtepunten in het Vlaamse aanbod waren de voorstelling *PARA* van David Van Reybroeck en Bruno Vanden Broecke waarin een mislukte Belgische VN-missie centraal stond en de voorstelling *Gesprek met de regen* van Het Nieuwstedelijk, met ijzersterke teksten van Stijn Devillé en een prachtig decor waarin een regenprinter teksten in water uitprintte. Ook *£¥€\$* van Ontroerend Goed was origineel in vorm en liet het publiek zelf als deelnemer fungeren in een casino-achtige setting die de speler verleide om telkens meer geld in te zetten totdat het banksysteem implodeerde.

“Een plek in de stad waar kunstenaars reflecteren op ons complexe leven.”

VASTE WAARDE EN DE BIS

Shakespeare bleek in het afgelopen jaar weer de hofleverancier van inspiratie voor een aantal makers van nu. Zowel de *Romeo en Julia* van Oostpool, de opzienbarende *Hamlet 0.2* van Jan Decorte als onze *Hamlet de familievoorstelling* waren grote publiekstrekkingen en werden hoog gewaardeerd. Het toneel-aanbod van collega-gezelschappen uit de Basisinfrastructuur (BIS) werden in Rotterdam goed bezocht en kregen in het voorjaar door een BIS Toneelkaart nog eens extra aandacht. Bijzondere BIS-producties waren dit jaar onder meer *Allemaal Mensen* van Oostpool en de ijzersterke *Othello* van regietalent Daria Bukvić bij Het Nationale Theater.

INTERNATIONAAL THEATER

Om de organisatie en de financiering rond te krijgen van het Explore Festival, waarin niet-westers theater centraal staat, hebben we in samenwerking met onze partners besloten om de 2018 editie door te schuiven naar het voorjaar van 2019. Desondanks was er voor de liefhebbers van internationaal theater veel te beleven: vanuit Zwitserland was het International Institute of Political Murder (IIPM) op bezoek met de voorstelling *Empire* waarmee regisseur Milo Rau zich op Europees niveau wist te onderscheiden. In september was ook zijn voorstelling *Compassie. De geschiedenis van het machinegeweer* te gast, een aanklacht tegen het door Europa gevoerde vluchtelingenbeleid.

Ook dit jaar verwelkomden we Groupe Acrobatique de Tanger uit Marokko, zij waren al een aantal keer eerder bij ons op bezoek. Zij brachten met de voorstelling *Halka* een verbinding met de ontwikkelingen in het hedendaagse circus op de planken. Vanuit Australië was er het imponerende *Backbone* van Gravity & Other Myths. Het Amerikaanse seniorenkoor Young@Heart verzorgde een prachtige feel-goodmiddag en verbond als vanzelf oudere met nieuwere generaties.

Soms ging het ook wel eens mis. NTJong had bijvoorbeeld pure technische pech met *De Vrekkin*, die op het laatste moment niet gespeeld kon worden vanwege een defecte bouwlift. De voorstelling *1862, Plantage Strubbelingen* werd vlak voor het presenteren om productionele redenen terug getrokken.

STADSBREDE SAMENWERKING

Stadsbrede samenwerking was er met succesvolle edities van festivals Motel Mozaïque, Operadagen Rotterdam, Circusstad Rotterdam, Poetry International en het jonge festival Cross Comix; dat voor de eerste keer in de Grote Zaal stond met Wende Sniijders als centrale gast. We organiseerden opnieuw een sterke editie van *De Grote Kunstshow* waarin het werk van Joep van Lieshout centraal stond. Theater Rotterdam blijkt een zeer aantrekkelijk festivalhart voor de vele festivals die de stad rijk is. De reeks concerten met Mavis Staples, Tallest Man on Earth, Paul Weller en Ólafur Arnalds was weer vrijwel uitverkocht. Opnieuw werd onze Grote Zaal door artiesten en publiek geprezen als een bijzonder geschikte concertlocatie.

Het spoken word-programma *Paginagroots* waarmee stadsdichter Derek Otte veel jonge mensen aan zich weet te binden, breidde uit van het Haltheater naar de Kleine Zaal. Het jaar werd succesvol afgesloten met het twintigjarige jubileum van het wereldberoemde Rotterdamse gezelschap Hotel Modern waarin ze een reeks van hun archiefvoorstellingen toonden. Opvallend was dat een groot deel van het publiek Hotel Modern hier voor het eerst ontdekte.

Op Wereldvluchtelingendag organiseerden we samen met de Pauluskerk Rotterdam voor de tweede keer een programma rondom de vluchtelingenproblematiek. Deze editie startte met een muzikale brunch op het Schouwburgplein waar twee Rotterdamse koren optraden.

Empire

MILO RAU

Grote Kunstshow Joep van Lieshout

SAMENWERKING TUSSEN THEATER ROTTERDAM, ATELIER VAN LIESHOUT EN JOHAN IDEMA

Delivery theatre

MOKHALLAD RASEM /
TONEELHUIS

Daarna vertoonden we de de poëtische film *Human Flow*, geregisseerd door Ai Wei Wei en was er een uitgebreid theaterprogramma.

NIEUWE GENERATIE MAKERS

Theater Rotterdam toonde naast gevestigde namen ook veel nieuwe talenten uit de stad en daarbuiten. De jonge generatie makers biedt vaak een verfrissend perspectief op onderwerpen die voor hen van belang zijn, zoals emancipatie, prestatiedruk en culturele identiteit. Voor dit beginnend werk is de Krijn Boon Studio een zaal op maat, die de nieuwsgierige bezoeker makkelijk aantrekt. Hier presenteert de het Rotterdamse collectief Club Gewalt de opera *Yuri* waarin de fysieke grenzen flink werden opgerekt. Choreograaf Igor Vrebac deed eveneens een beroep op het uithoudingsvermogen van zijn performers in *Heroes*, een onderzoek naar de onvermoeibaarheid van het vrouwenlichaam. Jouman Fattal maakte *Limbo*, een tragikomisch stuk over hoe vrouwen leven en sterven.

JEUGDTHEATER

In 2018 presenteerde een groot aantal jeugdtheatergezelschappen voorstellingen voor de Grote Zaal. Zo toverde Maas theater en dans de zaal om tot sprookjesbos in het spannende *Beauty en het beest*. De Toneelmakerij pakte uit met *De Krijtkring*; een bijzondere ervaring vanwege de samenwerking met Frédérique Spigt. En Theater Artemis creëerde een ongrijpbare wereld in *Het verhaal van het verhaal* met het indrukwekkende decorontwerp van Theun Mosk. In de Kleine Zaal waren diverse voorstellingen uitverkocht, waaronder *KID* (BOG, het Zuidelijk Toneel en HETPALEIS), *Martin Luther King* (Urban Myth) en *De onzichtbare man* (Theater Artemis).

DANS EN PERFORMANCE 2018

Voor Theater Rotterdam is dance en performance een belangrijke programma-lijn. We presenteerden in 2018 meer dan honderd dans- en performancevoorstellingen van lokale, nationale en internationale makers. Daarmee beogen we dat het publiek binnen Theater Rotterdam een breed aanbod kan volgen van de hele keten; van jonge makers tot de gevestigde namen. Met het presenteren van de laatste ontwikkelingen op dans- en performancegebied houden we de vinger aan de pols als het gaat om het zichtbaar maken van het hedendaags tijdsbeeld. De verbinding lokaal, landelijk en internationaal blijft een belangrijk uitgangspunt, evenals de keuze

voor makers die inhoudelijke onderwerpen niet uit de weg gaan. Makers verbinden de wereld en bieden een alternatief.

Grote namen als Sidi Larbi Cherkaoui en Anne Teresa de Keersmaeker kwamen langs met indrukwekkende voorstellingen. Zo is *Achterland* van Rosas, meer dan 25 jaar oud, nog steeds actueel en spreekt een nieuw en jong publiek aan. *Requiem pour L.* van Fabrizio Cassol en Alain Platel maakte diepe indruk en *Sutra* van Larbi sluit door de crossovers misschien nu nog wel beter aan bij een divers publiek dan vijftien jaar geleden.

Ook de BIS-dansgezelschappen blijven een belangrijk aandeel in de dansprogrammering leveren. Het publiek heeft hier hoge waardering voor. Dit jaar was er veel aandacht voor Rotterdamse gezelschappen als Future in Dance, Xclusiv Company en een bijzonder project *Ball* van Guilherme Miotto en Nasser El Jackson. Voetbalkunstenaar El Jackson begon dit project met het geven van workshops aan jongeren uit en in IJsselmonde. *Mechanical Ecstasy* van Club Guy & Roni sprak een nieuw uitgaanspubliek aan: met Ted Langenbach als DJ na de voorstelling werd ook een Rotterdams publiek bereikt dat anders niet zo snel de weg naar de schouwburg weet te vinden.

Op internationaal gebied toonden we ook urban programmering met de klassieker *The Roots* van Cie Accorap en *Kata* van Par Terre / Ann Nguyen Dance Company. Dit zijn krachtige voorbeelden die laten zien hoe hiphop zich heeft ontwikkeld. Actuele onderwerpen over crises in de wereld kwamen aan bod met voorstellingen van Bouchra Quizquen, Hooman Sharifi en Serge Aimé Coulibaly. Opvallende voorstellingen over emancipatie van het lichaam waren er van Mette Ingvarlsen en Florentina Holzinger.

De festivalweek Art of Performing en De Dansweek zijn formats die het publiek weten te gidsen. Deze formats verbinden oud en nieuw publiek, nieuwe talenten en gevestigde namen. Trots zijn we erop dat dit jaar de eerste editie van de Rotterdam International Duet Choreography Competition (RIDCC) in Theater Rotterdam plaatsvond; we zijn partner van het duettenconcours met de grootste choreografieprijs op nationaal en internationaal dansgebied. Met dit veelzijdige dans- en performance-aanbod onderscheidt Theater Rotterdam zich als podium en neemt een unieke plaats in in het (inter)nationale dans- en performanceveld.

Requiem pour L.

LES BALLETS C DE LA B

Mechanical Ecstasy

LES BALLETS C DE LA B

Apollon

CAMPO / FLORENTINA HOLZINGER

Stadsprogrammering

CLUB IMAGINE:

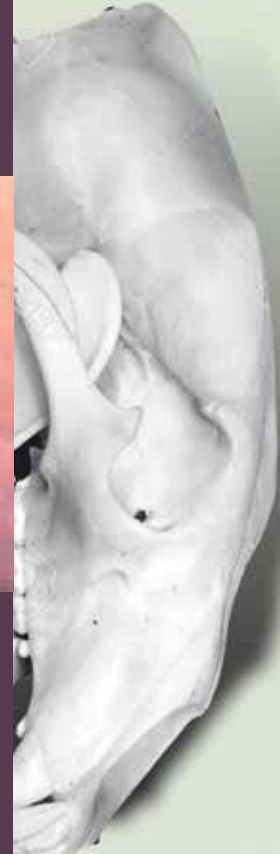
THEATER ROTTERDAM/ IMAGINE 2020 / ARIE LENGKEEK

Sinds eind 2016 programmeren we *Club Imagine*. Al vanaf het tweede seizoen kreeg het programma vleugels. In elke editie werden uitdagende denkers als René ten Bos en Henk Oosterling samengebracht met beeldend kunstenaars, activisten en onze eigen makers. Samenwerking met andere instellingen in de stad, waaronder TENT en het Erasmus University College, versterkten de uitwisseling en ontmoeting met andere publieksgroepen. We leerden hoe grote transitie vragen om de verbinding van

weidse perspectieven met specifieke, uitnodigende en praktische daden. Met de start van seizoen 2018/2019 maakte *Club Imagine* een nieuwe verdiepingsslag: activistischer, praktischer én ongeduldiger. Onder de titel 'oefenplaats voor aardbewoners' trok het programma letterlijk de stad in: we programmeerden in andere instellingen. Wat in 2016 als gekoesterde niche in Theater Rotterdam begon, is inmiddels een sterk verhaal dat door anderen wordt herkend en verwelkomd. De bijdrage aan deze transitie

vanuit de kunsten, maar ook de aanwezigheid van het thema ecologie in werk en praktijk van onze makers is in 2018 steviger en duidelijk verankerd.

Van 'Club Imagine neemt je mee langs verhalen van verandering' zijn we inmiddels een 'oefenplaats voor aardbewoners' geworden: bezocht door een groeiende en immer beweeglijke groep Rotterdammers die zich bezig wil houden met vragen rond ecologie en klimaatverandering.

Talent ontwikkelen

In 2018 zette Productiehuis Theater Rotterdam een belangrijke stap: het vormgeven van een landelijk gefinancierd productiehuis binnen Theater Rotterdam, in het grootstedelijke en nationale theaterveld. De meerjarige trajecten van Tijdelijke Samenscholing en Khadija El Kharraz Alami liepen ten einde en nieuwe trajecten met Sarah Bracht, Lester Arias, Dalton Jansen en Romano Haynes werden gestart.

Op nationaal niveau werden de relaties versterkt met de landelijke vlakkevloertheaters, de Vlaamse en Nederlandse Theater Festivals en de collega-productiehuizen. Lokaal haalden we de banden aan met de collega-theaters en -gezelschappen, waaruit tevens nieuwe talentontwikkelingsplekken ontstonden. Zo werd het mede door Productiehuis Theater Rotterdam geïnitieerde netwerk van De Coproducers verder uitgebreid en was er de samenwerking met Het Huis (Utrecht) en Het Veem (Amsterdam) in een programma over de Fair Practice Code genaamd *How To Practice?*

Jaarlijks maken we een coproductie met Operadagen Rotterdam op het gebied van muziektheater. Dit jaar betrof het Tijdelijke Samenscholing met *De Dood, een gebruiksaanwijzing*. Ook werd de basis gelegd voor een nieuw makerstraject met Lester Arias voor 2019 en 2020. Werk van makers van Productiehuis Theater Rotterdam was te zien op De Parade

(Rotterdam, Amsterdam), Theater aan Zee (Oostende), Jonge Harten (Groningen), het Oerol Festival (Terschelling), Festival Cement (Arnhem) en op de Rotterdamse Dakendagen. In samenwerking met Circusstad Rotterdam organiseerden we een verdiepingsprogramma over het circus voor jonge regisseurs en schrijvers.

Productiehuis Theater Rotterdam werkt nauw samen met de kunstvakopleidingen. Via het jongerentrajec en verschillende (school) programma's met nieuwe makers faciliteerden we ontmoetingen en uitwisselingen tussen deze jonge doelgroepen over (het werken in) het theater. Artistiek/zakelijk leider Tanja Elstgeest gaf les op de masteropleiding aan de Academie van Maastricht en Urland leidde diverse programma's op de toneelacademies van Maastricht, Utrecht en Amsterdam.

Voor de tweede maal organiseerden we *Welcome to our Guesthouse*, waarin vijf theatermakers de kans krijgen om een korte theaterproductie te maken en te presenteren. Deze keer lag de focus op de productionele praktijk van de jonge maker in het randprogramma. Bühne Bisoux, het initiatief van kunstenaars Marte Boneschansker en Vincent Brons, presenteerde tijdens het festival de publicatie *De Jonge Maker* aan de Rotterdamse wethouder van onderwijs, cultuur en toerisme Said Kasmi. Voor deze publicatie interviewden ze drieëndertig jonge theatermakers. De tekst geeft inzicht

in de soms harde realiteit van de jonge theatermaker en de rol die instituten hierin kunnen spelen.

Productiehuis Theater Rotterdam maakt gretig gebruik van de mogelijkheden op het gebied van presentatie en productie binnen Theater Rotterdam. De Rotterdamse choreograaf Dalton Jansen bijvoorbeeld, rondde zijn stage af bij de afdeling programmering (dans), maar deed ook kennis op bij de techniek, communicatie, educatie en productie om zo meer inzicht te krijgen in de productieprocessen en het starten van een eigen dansgezelschap. Productiehuis Theater Rotterdam ondersteunde hem bij de realisatie van zijn afstudeervoorstelling, die o.a. te zien was tijdens De Dansweek en op De Parade, en bood hem de kans een tweede voorstelling te maken tijdens *Welcome To Our Guesthouse*. Dit soort trajecten kan alleen Theater Rotterdam bieden.

Makers van het Productiehuis Theater Rotterdam gaven workshops aan jongeren uit ons Talenttraject dat leidt tot een doorlopende theaterinspiratie en -leerlijn.

DIVERSITEIT

Productiehuis Theater Rotterdam werkt al vele jaren met theatermakers met verschillende culturele achtergronden. In Rotterdam is dit een vanzelfsprekende werkelijkheid. De ontwikkeling in de samenleving waarin verschillende groepen zich nadrukkelijker positioneren, een

andere plaats opeisen in de Nederlandse maatschappij en onderwerpen als discriminatie, stigmatisering opnieuw adresseren, maakt het noodzakelijk de definities van begrippen als 'kwaliteit', 'inclusiviteit' en 'maatschappelijke impact' scherper te bevragen.

Op de vloer leidde dit tot voorstellingen waarin makers hun soms complexe persoonlijke bi-culturele achtergrond expliciet als onderwerp positioneerden, zoals in *Nu ben Ik Medea* van Khadija El Kharraz Alami. Ze werd daarbij gecoacht door Luk Perceval en Jip Vuijk, en won de Jonge Makersprijs op Theater aan Zee. De voorstelling gaat in reprise in 2019-2020. Een ander voorbeeld was het onderzoeksproject *Oorsprong* van Romano Haynes - waarin hij samen met anderen een poging deed persoonlijke geschiedenissen samen te brengen in een

meer universeel verhaal over Nederland. En Bastiaan Vandendriessche toonde in zijn voorstelling *A White Man's Burden* de complexe verhouding als 'witte man' tot het onderwerp racisme tijdens *Welcome to Our Guesthouse*.

Maatschappelijk alerte makers als Dalton Jansen, Tjon Rockon, Alida Dors, Khadija El Kharraz Alami en Romano Haynes zetten zich in voor onze programmalijnen gericht op nieuw publiek en nieuw (Rotterdams) talent. Tjon Rockon en Alida Dors werkten in 2018 opnieuw met een groep deels autodidacte makers vanuit urban dansstijlen en spoken word en hernamen *Papapa #2*. Dalton Jansen mengde in zijn productie urban- en moderne dansstijlen met spoken word van artieste Mariana Hirschfeld. Tjon Rockon en Romano Haynes werkten en speelden in de voorstelling *In Suriname* van Johan Simons.

en er is niemand.

BELLE VAN HEERIKHUIZEN

Akteur Eli Rietveld speelde een nieuwe tekst van Tjeerd Posthuma. Een oude man steekt nog eenmaal flink van wal voordat hij eenzaam sterft.

Lighting needs to strike in order to illuminate

WILD VLEES

Wild Vlees zocht in een installatie niet naar (ver)licht(ing), maar omarmde de grillen van de duisternis in een rauwe performance waar het publiek zich middenin bevond.

Welcome to our Guesthouse

Vijf nieuwe theatermakers kregen de kans om een voorstelling te maken bij Theater Rotterdam, met begeleiding door een professioneel team uit eigen huis. Dit jaar introduceerden we tien dogma's zodat de kaders van de projecten helder afgebakend waren. De projecten werden gepresenteerd in een programma van korte voorstellingen, installaties, workshops voor jongeren en de eerste bijeenkomst van *How To Practice* over de Fair Practice Code.

A White Man's Burden

BASTIAAN
VANDENDRIESSCHE

Bastiaan Vandendriessche onderzocht in een installatie-achtige voorstelling zijn positie als witte man in een zwart kader.

The Hollow Beyond

GILLES GROOT

Gilles Groot baseerde zijn stuk op het boek *De Passie volgens G.H.* van Clarice Lispector. In het broeierige Brazilië huist er een kakkerlak in de lege kamer van het arme dienstmeisje door wie de verteller, de net afgestudeerde actrice Nora Rademakers, zojuist is verlaten. De kakkerlak moet dood.

To The Edge #2

DALTON JANSEN

Na zijn voorstelling *To the Edge #1* over de verhouding tussen zes mannelijke dansers in een beperkte ruimte, ging choreograaf Dalton Jansen nu hetzelfde onderzoek aan met vier vrouwelijke dansers. Hij werkte daarbij samen met spoken word artieste Mariana Hirschfeld.

Doorlopende installaties:

Studio Cheered - *Clues and Signals: An exhibition about the daily gaze of Studio Cheered*;
LIPS&KNOBEL - *A little Upset*;
Danish Blue - *Mens op Stok*;
Derk Stenvers - *Panorama Paranoia*;
Bühne Bisoux - *De Jonge Maker - een theaterzine over de jonge maker*.

Nu ben Ik Medea

KHADIJA EL KHARRAZ ALAMI

Winnaar KBC Jongtheaterprijs Theater aan Zee 2018

In deze persoonlijke performance vervlocht Khadija El Kharraz Alami de verschillende perspectieven in Euripides' Medea met haar eigen verhaal over opgroeien tussen twee werelden en de botsing van krachten in jezelf. Je zag hoe het personage genoot van zowel de westerse als de Marokkaanse wereld. De vele tradities, de verschillen in cultuur, het spreken van meerdere talen, het geloven of niet geloven, de muziek, het eten, de vrijheid, alles is van grote invloed op haar zijn. Totdat deze rijkdommen gaan botsen: ze gaat ertussen staan en poogt met al haar kracht vast te houden aan beide werelden. Ze groeit verder op, niet langer met, maar tussen die twee werelden in.

Landelijke
tournee en te
zien op Theater
aan Zee, her-
neming voorjaar
2020

De Dood, een gebruiks-aanwijzing!

TIJDELIJKE SAMENSCHOLING

Muziektheaterproductie in samenwerking met Operadagen Rotterdam

Tijdelijke Samenschooling schreef een poëtisch blues-requiem, dat - begeleid door percussie, contrabas en blazers - piept, kraakt en fluistert als het hout van een oude doodskist. Op een gefantaseerde begraafplaats blies Tijdelijke Samenschooling de doden opnieuw leven in via verhalen, rituelen en natuurlijk de muziek. Halfweg tussen hemel en aarde, deden zij een poging om samen met het publiek heel even, één moment de dood en het leven met elkaar te verbinden.

Te zien tijdens
Operadagen
Rotterdam en
tournee
in het land

To The Edge #1

Te zien tijdens
De Dansdagen
en op De Parade

DALTON JANSEN

Zes mannelijke dansers begaven zich in een vierkante ruimte. Hoe beïnvloedt de ruimte de verhouding tussen de performers en hoe relateren zij zich überhaupt tot elkaar? Wie durft het voortouw te nemen? Wie is er sterk of zwak en wie houdt vol? Choreograaf Dalton Jansen nodigde het publiek uit om met de dansers verschillende emoties en machtsposities te doorleven. Het spelen met en onderzoeken van begrippen als kwetsbaarheid, kracht, zwakte, grenzen, relaties en ruimte zijn kenmerkend voor Daltons werk en levensloop.

ONDERZOEKSPROJECTEN

Romano Haynes onderzoekt

Romano Haynes, Mitchell Havelaar, Joenoes Polnaja en Shanice Dionne onderzochten hun individuele geschiedenis en zetten daarbij hun trots even opzij. Het publiek ontmoette een Ghanese Koning, een Moluks stamhoofd en een Hollandse plantage-eigenaar. Al hun nazaten droegen de Nederlandse identiteit en dat is geen toeval. Vanuit de verschillende culturen die de Nederlandse samenleving verrijken, deelden de performers verhalen van oorsprong en verbinding maar ook van botsing en confrontatie.

ONDERZOEKSPROJECTEN

Tiny Monuments

Sarah Tulp verdiepte zich in het vak van de tentoonstellingsmaker en benaderde de theatrale ruimte vanuit deze hoedanigheid. Het was de start van een persoonlijke en artistieke exploratie die gericht was op het ruimte geven aan medekunstenaars vanuit een gezamenlijke interesse. Ze toonde werk van Studio Akatak (Lotte Milder en Karlijn Milder) van Jookje Zweedijk en Rhian Morris en bracht dat samen in een theatrale installatie, subtiel geleid door performers Jiska de Wit, Noa van der Vorst en Sofie Brand.

Dance Concert

OLA MACIEJEWSKA

Dance Concert was een dansconcert in de meest letterlijke zin: een voorstelling waarin dans muziek veroorzaakt. Ola Maciejewska gebruikte in haar voorstelling de theremin. Dit Russische instrument maakt geluid door elektromagnetische velden en de geleiding van het menselijk lichaam. Bewegingen in de buurt van een antenne veroorzaken geluid. Zo werd een danser muzikant, en andersom lokte de muziek beweging uit. Dat gaf een nieuwe betekenis aan ruimte en tijd, de noties waar elke kunst zich toe verhoudt.

Internationale
Residentie
Art of
Performing

Insect Train

FLORENTINA HOLZINGER
& CECILEA BENGOLEA

Insecten bevolken de aarde al driehonderd miljoen jaar, dankzij de overlevingssysteem en aanpassingen waarmee ze de agressie van de mens het hoofd bieden. En het is maar goed dat ze zich handhaven: ons ecosysteem kan niet zonder. Intussen doet de mens zijn best om door de bestrijding van insecten zijn eigen vernietiging te organiseren. Cecilia Bengolea en Florentina Holzinger willen met hun voorstelling het publiek bewust maken van het feit dat er naast de menselijke soort veel andere diersoorten zijn die ook thuishoren op de planeet. Met andere vrouwen met verschillende culturele achtergronden bezonnen ze zich op thema's als natuur, verwoesting en schoonheid, en brachten die in verband met fictie. Ze maakten een verzonnen natuur, een insectvriendelijk moeras, en gebruikten de verleidelijke Cumbiamuziek uit Colombia als motor van de voorstelling.

Internationale
Residentie
Art of
Performing

COPRODUCTIE

URLAND

Met het Gilgamesj-epos als grondbeginsel, bracht Urland van 28 februari tot en met 2 maart 2018 bij Theater Rotterdam de voorstelling *UR*. De acteurs stichtten een Dictatuur van Performance, een die ook met henzelf afrekent. Voor Oerol Festival maakten ze de vertelvoorstelling *Bedtime Stories* van Thomas Dudkiewicz geschikt voor locatie. Vervolgens opende Urland het seizoen 2018-2019 met *De UR-triennale*. Hierin wierp Urland een kritische blik op zijn vroege voorstellingen: *De Oktobertragödie* (2011), een nagesynchroniseerd Wagneriaans sprookje gebaseerd op *De eeuwige terugkeer van het fascisme* van Rob Riemen, en op de existentiële sci-fi-performance *House on Mars* (2011), over twee mannen en een boordcomputer op zoek naar een nieuwe zon. Urland stelde vragen over traditie, overlevering en (her)interpretatie. Buiten deze producties waren Marijn, Thomas, Ludwig en Jimi ook in andere producties te zien. Zo werkten ze mee aan de kerstmusical van de Toneelschool Amsterdam en bracht Jimi een solo samen met Nastaran Razawi Khorasani.

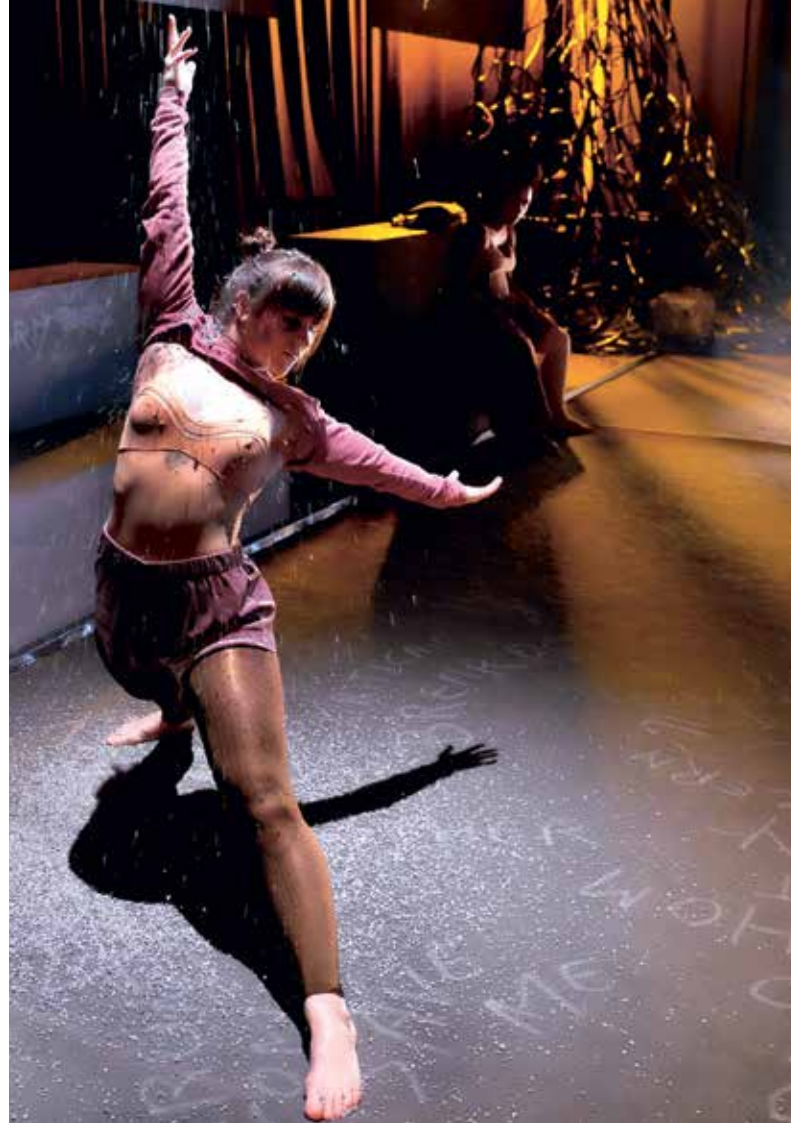

COPRODUCTIE

Alida Dors

Alida Dors' voorstelling *Speak Up*, een samenwerking met muziektheater Silbersee, ging in januari 2018 in première bij Theater Rotterdam. Geïnspireerd door het populisme, het fanatisme, de graaicultuur en de toenemende polarisatie, ging deze interdisciplinaire voorstelling over het vervagen van morele waarden.

Daarnaast werkte Alida Dors samen met Tjon Rockon in *Papapa* en startte een aantal nationale en internationale projecten. Zo is ze via het Fast Forward traject van Fonds Podiumkunsten voor drie jaar verbonden aan Alain Platel (Ballets C de la B), waarbij zij in Gent onderzoek zal doen. Ook maakte ze met choreograaf Takao Baba en Tanzhaus NRW Düsseldorf een double bill en werkte ze met Podium Mozaïek Amsterdam en Cinedans aan de dansfilm *Close up*.

Educatie

ALGEMEEN

Theater Rotterdam Educatie traint de beeldingskracht en faciliteert activiteiten waarin de kunst van het vragen stellen beoefend wordt en meerduidigheid wordt gevierd. We prikkelen jongeren en volwassenen om een relatie aan te gaan met elkaar, met de voorstellingen, de makers en/of Theater Rotterdam. In gevarieerde en vaak op maat gemaakte programma's verleiden we hen om de beweging naar Theater Rotterdam te maken. Andersom zijn wij regelmatig in de stad te vinden en smeden we duurzame relaties met docenten in het voortgezet onderwijs (MBO, HBO en WO) en met Rotterdamse organisaties.

DIVERSITEIT

De educatie-activiteiten dragen vanzelfsprekend bij aan de verbreding en diversifiëring van publieksgroepen. Werken met onderwijsgroepen is immers per definitie divers en in 2018 richtten we ons met name op het bereiken van groepen die niet eerder in aanraking waren geweest met Theater Rotterdam. We werken zoveel mogelijk met een team van docenten en makers die als rolmodel kunnen fungeren en aansluiting vinden bij de groep met wie ze werken.

DIALOOG

We dragen actief bij aan het voeren van dialogen over educatie en delen op verschillende manieren kennis, ervaringen en expertise: voor docenten organiseerden we twee keer een avond waar programmeurs, de artistiek directeur en educatiemedewerkers advies op maat gaven over de programmering in 2018-2019 en we docenten van inhoudelijke inspiratie voorzagen voor reflectie na een voorstellingsbezoek.

Samen met het KCR en andere Rotterdamse kunstinstellingen werken we aan het verstevigen van het vak CKV in het voortgezet onderwijs en spelen we een actieve rol in het ontwikkelen van meer kwalitatieve kunsteducatie binnen het MBO. We zijn betrokken in een stuurgroep over gelijke kansen in relatie tot kunst- en cultuuronderwijs. We spelen landelijk een voortrekkersrol om de invloed van theatereducatie te vergroten en het werk zichtbaarder te maken. We onderhouden nauwe relaties met verschillende theaterdocentopleidingen en bieden jaarlijks meerdere stageplaatsen aan de 'verbindingskunstenaars' van de toekomst.

Hierna volgen voorbeelden van educatieve activiteiten voor verschillende doelgroepen en vanuit verschillende functies van Theater Rotterdam. Neem ook een kijkje op de Facebookpagina van Theater Rotterdam Educatie voor een vollediger beeld. Uiteindelijk blijft een groot deel van ons werk onzichtbaar, maar juist in het pionierswerk dat zich afspeelt binnen de muren van de school, in de straten van de stad en in het kantoor schuilt het krachtige fundament van de relaties die we aangaan en bestendigen.

DE STAD

We maakten de voorstelling *HOME* over 'sense of belonging' met en voor leerlingen van alle ISK-afdelingen van Rotterdamse scholen. De leerlingen brachten hun eigen verhalen, over de zoektocht naar een thuis, mee en speelden een week lang in de studio van Theater Rotterdam. Later in het jaar maakten leerlingen van twee cultuurcoachscholen (ISK Wolfert College en Mavo-Centraal) in de Provenierswijk

Revolte in het kader van Theater na de Dam. Hun gesprekken met ouders over hun herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog vormden de basis van de voorstelling. Het eindresultaat was twee dagen te zien op een buitenlocatie rondom Theater 't Kapelletje.

Marije van Doeland (docent Wolfert College) over *HOME*: "Wat een interessant stuk is het geworden. Heel waardevol. Ik herken veel van de ervaringen van ISK leerlingen. Door de ritmiek in voordracht, muziek en ruimtegebruik heeft Jasper er een extra boeiend stuk van gemaakt."

PROGRAMMERING

Gastvrijheid en een persoonlijke ontvangst zijn enorm belangrijk. Daarom organiserden we bij vrijwel alle voorstellingen in de Grote Zaal een inleiding voor diegenen die verdieping zochten en gingen we regelmatig na afloop van een voorstelling in gesprek met het publiek. Onderwijsgroepen werden op een laagdrempelige manier verwelkomd en voorbereid op het voorstellingsbezoek. Voor het juiste aanbod en advies werkten we nauw samen met de programmeurs van Theater Rotterdam.

Cultuurcoach Mahfoud Mokaddem over het bezoek van leerlingen van Melanchthon Mathenesse aan *In het hol van de leeuw* van DOX: "Deze avond was goud! De leerlingen zijn erg onder de indruk van de voorstelling. Ze willen meer! Na afloop regelde ik een nagesprek met een van de acteurs. Daar kwamen mooie en oprechte vragen van de jongeren."

Bianca van der Schoot

kernmaker Theater Rotterdam

PRODUCTIES

Kun je in het donker meer zien dan in het licht? *Headroom* van Boogaardt/VanderSchoot en Erik Whien bood zoveel ruimte voor interpretatie en de uitwisseling van ervaringen, dat we zowel in Rotterdam als in de tourneesteden *Het Laatste Woord* hebben georganiseerd. In deze gespreksvorm staat de toeschouwer centraal en wordt er als het ware een oefenplaats gecreëerd om gezamenlijk te zoeken naar woorden die betekenis geven aan de voorstelling en wegblijven van het snelle oordeel.

"Ik ben zo blij met de nagesprekken bij *Headroom*. Het publiek krijgt de kans om na de voorstelling samen hun ervaringen 'uit te broeden'. Dat is zo goed. Misschien moeten we het in de toekomst een integraal onderdeel van een voorstelling maken."

JONG TALENT

Afgelopen najaar startte een nieuwe groep ambitieuze jongeren, tussen de 16 en 26 jaar, aan het Talent Traject. In de weekenden bezochten zij voorstellingen, spraken hierover met elkaar, werkten met de makers en ontmoetten andere jonge theaterprofessionals. We verheugen ons erop om hen terug te zien in het werkveld, zoals nu al veelvuldig gebeurt met jongeren die enkele jaren geleden deelnamen aan een van onze talentenprogramma's.

"Het zien van de voorstellingen heeft mijn blik op theater verbreed en door de variatie in de masterclasses is het programma erg leerzaam. Waar je bij de ene masterclass moet nadenken over de betekenis achter wat je maakt en hoe je dat doet, leer je bij de ander juist heel erg uit je hoofd te gaan en mag, of moet je eigenlijk, als een jong veulen het toneel op. Met al deze verschillende vormen van theatermaken krijg je de ruimte om elke week opnieuw scherp je eigen voorkeur te onderzoeken."

Jan van Groenland

Talent Traject

In 2018:

✓ Bereikten wij ruim 700 deelnemers in activiteiten voor jong talent.

✓ Zagen wij ruim 11.000 bezoekers in publieks-educatieve activiteiten.

✓ Bezochten tegen de 9.000 scholieren en studenten in groepsverband één van de voorstellingen bij Theater Rotterdam en namen ruim 14.000 scholieren deel aan één van de educatieve activiteiten bij de getoonde en gemaakte voorstellingen en/of in een activiteit los hiervan.

✓ Organiseerde TR Educatie 1.080 activiteiten met 35.427 deelnemers

✓ Werkten cultuurcoaches vanuit Theater Rotterdam een dag per week op scholen waar cultuurparticipatie niet altijd even vanzelfsprekend is. In 2018 waren we werkzaam op: Grafisch Lyceum Rotterdam, Melanchthon Mathenesse en Melanchthon Schiebroek, Wolfert ISK en de Lucia Petrus Mavo en 1 cultuurcoach in een project met alle ISK afdelingen van Rotterdam.

Overige Activiteiten

Marketing en communicatie

In 2018 is de transformatie van de afdeling Marketing & Communicatie doorgezet. In september is een nieuw hoofd aangetreden waarmee de stabiliteit terugkeerde en we verder konden bouwen. Om Theater Rotterdam verder op de kaart te zetten, zowel lokaal als landelijk, zijn vier gelijkwaardige pijlers ontwikkeld binnen de afdeling: branding, content, programmeren en produceren. Binnen deze pijlers ontwikkelen teams in samenwerking met andere afdelingen lange lijnen, waarbij de focus ligt op *be good and tell it*.

AWARDDWINNING MERK

In 2018 heeft Theater Rotterdam in samenwerking met bureau Vruchtvrles: Digital, Strategy & Design de visuele identiteit verder ontwikkeld. De identiteit van Theater Rotterdam heeft veel reacties opgeroepen binnen het veld. De reacties van het designpanel van *MarketingTribune* waren zeer uiteenlopend; van een 5,5 tot een 9+. Precies de manier waarop Theater Rotterdam aansluit bij de identiteit van de stad: rauw en toch toegankelijk.

In mei 2018 ontving Theater Rotterdam tijdens uitreiking van de jaarlijkse European Design Awards in Oslo brons voor Corporate Logo en goud voor Integrated Identity & Applications, waarmee bureau Vruchtvrles: Digital, Strategy & Design European Agency of the Year werd. In oktober 2018 werden de jaarlijkse Red Dot Awards uitgereikt in Berlijn. Theater Rotterdam kreeg een Red Dot voor de overall identiteit en werd vereeuwigd in het Red Dot Design Museum in Essen. De Red Dot staat mondiaal hoog aangeschreven.

NAAMSBEKENDHEID THEATER ROTTERDAM

In maart 2018 is er een effectmeting door R2Research gedaan om inzicht te krijgen in de bekendheid van Theater Rotterdam, haar makers en verbonden gezelschappen. Het liet zien dat de makers en gezelschappen verbonden aan Theater Rotterdam nog niet zo bekend zijn bij de potentiële theaterbezoekers. Productiehuis Theater Rotterdam scoort hierin het hoogst met dertien procent. Het impliceert dat na de fusie nog geen uitgesproken beeld van Theater Rotterdam is ontstaan. Wel scoort Theater Rotterdam hoog op waarden zoals kwaliteit, gastvrijheid en ontmoeten en horen de potentiële theaterbezoekers positieve berichten over Theater Rotterdam. De respondenten vormen een mix van verschillende leeftijdsgroepen en bezoeken gemiddeld vijf culturele activiteiten per jaar. Zo'n 22 procent kent Theater Rotterdam, zeventig procent heeft in de afgelopen 3 jaar in Rotterdam en omgeving een theater bezocht. We beschouwen deze resultaten als een aansporing om verder te investeren in de naamsbekendheid.

DIGITALISERING

Met de vernieuwde website zette Theater Rotterdam eerder een belangrijke stap in het ontwikkelen van een digitale identiteit. Afgelopen jaar is met de komst van een nieuwe contentmanager ook de social-mediastategie in gang gezet, wat resulteerde in een enorme groei in volgers op Instagram en een diverser, jonger publiek dat de weg naar Theater Rotterdam vindt. De online strategie blijft onderdeel van de langere lijn; in dat kader is het eerste onderzoek naar het ontwikkelen van een digital magazine verricht.

“Makkelijk, toegankelijk, lelijk en herkenbaar, typisch Rotterdam. En als je even langer kijkt blijkt het gewoon mooi te worden, net als Rotterdam. Zo kan het ook, een 9+-moment.”

– Marc van Eck, partner Business Openers

150.402

bezoekers bij programmering TR

27.565

bezoekers bij TR voorstellingen in Rotterdam

97.186

bezoekers bij TR voorstellingen

34.806

nieuwsbrief abonnees

12.896

volgers op Twitter

30.174

volgers op Facebook

5.513

volgers op Instagram

Hamlet de familie vørstelling

Social-mediacampagne voor jongeren

Pieter Kramer bracht voor het eerst bij Theater Rotterdam een nieuwe familievoorstelling: in december 2018 ging *Hamlet de familie vørstelling* in première. In samenwerking met bureau Vruchtvrucht: Digital, Strategy & Design is hiervoor een nieuwe beeldtaal ontwikkeld, die enerzijds recht doet aan het oeuvre van Pieter Kramer bij het Ro Theater, maar het tegelijkertijd meeneemt de toekomst in en past bij Theater Rotterdam. De campagne werd breed opgezet in Rotterdam en omgeving, met zelfs een speciale Hamlet-tram en #tramlet actie. De hashtag werd door een jonger publiek veelvuldig gebruikt op Instagram en door whatsapp-gesprekken die uitlekten via social media kwam het Deense koninkrijk waar Hamlet woont veelvuldig in de media. Naast de succesvolle social-mediacampagne werden video en bewegend beeld ingezet om jonge pubers te bereiken. Van alle acteurs werd een 'to biecht or not to biecht' opgenomen over hun tienerjaren, wat tot veel leuke reacties van het publiek leidde.

Welcome to our Guesthouse

In de beperking toont zich de meester

Productiehuis Theater Rotterdam organiseerde in 2018 voor de tweede maal het makersfestival *Welcome to our Guesthouse*. Er werd voortgeborduurd op de campagne van de eerste editie waarbij vooral het guesthouse-gevoel waarbij iedereen welkom is, werd versterkt. Als middelen werden reclameborden van kurk, flyers in de vorm van een deurhanger en sleutelhangers ingezet. Dit jaar werd er een nieuwe dimensie toegevoegd door expliciet te maken wat vaak impliciet blijft: we gaven de makers een aantal beperkingen mee. Dit bood zowel houvast voor makers als voor publiek.

This is not a festival

Altijd een festival en daarmee nooit een festival

In september 2018 werd de nieuwe seizoenscampagne *This is not a festival* uitgerold inclusief passende festival merchandise zoals polsbandjes en bierviltjes. Speerpunt was het tonen van de rijkheid en veelzijdigheid van alles wat Theater Rotterdam te bieden heeft en zo te laten zien dat het altijd diverse aanbod in feite een voor iedereen passend aanbod is. Het festival sloeg aan bij een breed publiek. Met *In Suriname* als openingsvoorstelling werd een succesvolle maand afgetrapt.

“Vraag het maar aan Noraly Beyer, ik ben altijd journalist geweest en dus een zeer kritisch mens, maar over de voorstelling kan ik maar één ding zeggen: I’m blown away.”

— bezoeker *In Suriname*

Development

De afdeling Development richt zich op het duurzaam verankeren van Theater Rotterdam bij publieke en private organisaties in de stad én in het genereren van additionele inkomsten om alle plannen en ambities van Theater Rotterdam te kunnen waarmaken.

De afdeling Development is opgericht met de start van Theater Rotterdam in 2017. Donateurs en sponsors uit het verleden zijn succesvol overgebracht naar Theater Rotterdam, maar sinds 2017 hebben we op het vlak van de kerntaken van de afdeling nog geen vliegende start kunnen maken. Dit is deels te wijten aan de relatieve onbekendheid van de nieuwe naam en bijbehorend brand, maar ook personele en organisatorische kwesties hebben daarin een rol gespeeld. Theater Rotterdam is medio 2018 gestart met het ontwikkelen van een strategie voor het behoud, de werving en uitbouw van particuliere inkomsten en sponsorbijdragen. Met de komst van de nieuwe algemeen directeur zijn in de tweede helft van 2018 stappen gezet om onze afdeling Development te activeren. De verantwoordelijkheid hiervoor is in handen van het hoofd van de afdeling

Events, waardoor Development optimaal gebruik kan maken van het zakelijke netwerk en de expertise op het gebied van relatiebeheer van deze afdeling. Behalve dat de banden met bestaande en voormalige sponsors van de Rotterdamse Schouwburg op directieniveau zijn aangehaald, hebben we een start gemaakt met het opzetten van een plan om particuliere bijdragen te werven. Een helder geformuleerde *case for support* vormt hiervoor de basis, met vier belangrijke speerpunten van Theater Rotterdam: cultuureducatie, talentontwikkeling, (internationale) programmering en verbinding met de stad.

Het laatste deel van 2018 hebben we bovendien gebruikt om een projectgroep te formeren die zich planmatig en uitvoerend richt op fondsaanvragen. De werkgroep heeft strategische keuzes gemaakt voor de aanvragen die ingediend zijn. In 2019 wordt de werkwijze geëvalueerd en verder uitgebouwd en ingericht.

Events

De afdeling Events doet er alles aan om de bezoekers van Theater Rotterdam een gastvrije ervaring te bieden. Dit doen we met ons team van enthousiaste en gemotiveerde publieksservicemedewerkers,

de professionele floormanagers en eventmanagers.

We hebben een waardevolle bijdrage geleverd tijdens 187 events aan maar liefst 60.910 bezoekers, waaronder nieuwe – brede en veelzijdige – publieksgroepen. Daarnaast hebben we onze energie gestoken in het opbouwen en verder uitbouwen van zinvolle partnerships op cultureel en zakelijk gebied. De omzet van Events is aanzienlijk gestegen in 2018. Daarmee leveren we als afdeling een belangrijke bijdrage aan de eigen inkomsten van Theater Rotterdam. Ook laten we daarmee zien hoe het cultureel ondernemerschap in de organisatie is gewaarborgd.

Trots zijn we op de lancering van de zakelijke website in 2018. Deze website bundelt de krachten van de afdelingen Events en Development en toont wat de mogelijkheden zijn voor zaalverhuur en partnerships. De bewezen uitwisseling tussen Events en Development is terug te zien in begunstigers die Theater Rotterdam financieel steunen en die hun zakelijke events binnen de muren van Theater Rotterdam organiseren, zoals Rabobank Rotterdam en HAL Investments al jaren doen.

Samenwerkingen in de stad

Theater Rotterdam mag rekenen op een groot aantal samenwerkingen met partners en organisaties in de stad, en daar zijn we trots op. Participanten variëren van de gemeente Rotterdam, Codarts, MBO Theaterschool, Marathon Rotterdam en Rechtbank Rotterdam, tot onze vaste partners die Theater Rotterdam in 2018 weer goed wisten te vinden, waaronder het goed bezochte en internationaal hooggewaardeerde IFFR, het maandelijks debatprogramma Studio Erasmus van de Erasmus Universiteit, swingende avonden van Jazzy Nights waar jong muzikalent in jamsessies de kans krijgt om met gerenommeerde jazz artiesten op te treden en het maandelijks, uit Berlijn geïmpor-

teerde, stildansevenement *Café Fatal* voor homo's, lesbo's, biseksuelen en transgenders (maar eigenlijk zijn er geen drempels en is iedereen welkom). Met de Pauluskerk is er uitwisseling en samenwerking rondom organisatie van Wereldvluchtelingendag.

De gemeente Rotterdam organiseerde het Kennisfestival in en met Theater Rotterdam: samen dachten wij na over het delen van kennis, met als resultaat dat zo'n vijfhonderd professionals aan de lippen van Theater Rotterdam-maker Marjolijn van Heemstra hingen tijdens haar theatrale lezing over kennis en wetenschapsgeschiedenis. Theater Rotterdam zet graag in op dit soort events en wil dé plek zijn waar bedrijven en organisaties een niet te vergeten eventbeleving halen. Dat doen we met de sterke combinatie van goede faciliteiten en de beeldende kracht van theater.

Inhoudelijke samenwerking Dutch Green Building Council

NATIONAAL BREEAM CONGRES

Dutch Green Building Council (DGBC) organiseerde het *Nationaal BREEAM Congres* in en samen met Theater Rotterdam, met als thema: circulariteit meetbaar maken. Interessant was dat we inhoudelijk een bijdrage hebben geleverd aan het programma door de verbinding te leggen met 7 Square Endeavour, het internationale samenwerkings- en verduurzamingsproject waarvan Theater Rotterdam een van de kartrekkers is.

“Het prettige contact met het team van Theater Rotterdam, de flexibiliteit, de logistieke voordelen, allemaal factoren die ons event in de Schouwburg nog beter en kwalitatiever hebben gemaakt. De mogelijkheden zijn eindeloos en niks is te ingewikkeld of moeilijk. Het contact voelde als een samenwerking waarbij we beiden gingen voor het allerbeste resultaat, zowel in de voorbereiding als op de dag zelf. We zijn tevreden met het eindresultaat; het congres werd zowel door de organisatie als de gasten als succesvol ervaren.”

— Fredericke Reijerkerk (Dutch Green Building Council)

Internationaal evenement

Street Art Awards Benelux

IMPULS AAN OPKOMENDE SCENE

In 2018 vond de eerste editie van de *Street Art Awards Benelux* plaats in Theater Rotterdam, gericht op artiesten uit de gehele Benelux en de ABC-eilanden. De organisatoren – Amsterdam Street Art en Boomerang Agency – willen met deze jaarlijkse uitreiking de straatkunst meer aandacht geven. Het is een evenement met internationale allure en geeft een impuls aan een opkomende scene. Wij zijn er trots op dat dit evenement in Theater Rotterdam plaatsvond.

“We hebben Theater Rotterdam ervaren als een zeer professionele locatie waar we prettig mee hebben samengewerkt. Het team is flexibel, denkt mee en was op de eventdatum zeer hulpvaardig. Een succes dus! Wij hebben dankzij het team van TR een geslaagd evenement kunnen neerzetten. Het is een erg mooie locatie die flexibel te gebruiken is.”

— Maartje Weijers & Lars Brehm
(Boomerang Agency & Amsterdam Street Art)

Partner in de stad

Make A Scene

JONG, DIVERS PUBLIEK

Theater Rotterdam onderhoudt al jaren een goede samenwerking met partner het HipHopHuis. Het HipHopHuis bevordert de Rotterdamse hiphopcultuur en brengt mensen samen voor meer plezier en passie. Afgelopen jaren organiseerden wij samen *Hip Hop City*, dit jaar werd in plaats daarvan het meerdaagse festival *Make A Scene* georganiseerd. Het drukbezochte programma bestond uit presentaties, workshops en talks van professionals, waaronder programmeurs en makers. Naast de inhoudelijke samenwerking droeg Theater Rotterdam bij met de voorstelling *Papapa* van Tjon Rockon. Het festival werd bezocht door een jong en divers publiek en gaf een boost aan de urban scene.

“In 2018 organiseerden wij voor de eerste keer het festival Make A Scene in TR Schouwburg. Make A Scene is een festival waar underground hiphop-communities bij elkaar komen en hun kunsten, waarden en cultuur delen. TR heeft met de inspanning van haar personeel en de mooie ruimtes in de Schouwburg meegewerkt aan een mooi eindresultaat van dit evenement. Ook de inhoudelijke bijdrage door TR aan het festival in de vorm van de voorstelling Papapa door Tjon Rockon, maker van Productiehuis Theater Rotterdam. Wij zijn dan ook blij met onze samenwerking en we zijn bezig met plannen om de samenwerking in de toekomst verder te intensiveren.”

— Henk van Dillen (Zakelijk leider HipHopHuis Rotterdam)

Facilitair en Techniek

In 2018 werd de MJOB herzien, wat een forse inspanning betekende. De analyse en de invoering moeten nog volgen, de conditiescore volgens NEN 2767 is uitgevoerd.

Gebouwbeheer heeft zich in 2018 behalve op het zorgvuldige beheer van de panden ook gericht op het versterken van de organisatie daarvan. Na een uitgebreide noodstroomtest in de schouwburg zijn er gebreken geconstateerd, die geleid hebben tot een nieuw beheersplan elektra.

In de Artiësten Foyer is een nieuw kassysteem ingevoerd. Er is nu één team horeca voor beide locaties. Theater Rotterdam investeert bewust voor een goed werknemerswerkklimaat, we ontwikkelen beleid om dat zo efficiënt en kostenbewust mogelijk uit te voeren.

Er is een nieuwe ICT-overeenkomst afgesloten in 2018: ICT-medewerkers worden gedetacheerd binnen een SLA, onder directe aansturing van de Facilitair Manager. Het gesprek over het verbeteren van de facilitaire dienstverlening is gaande en ook dit jaar is het gelukt om ureninzet van de schoonmaakdienst omlaag te krijgen zonder kwaliteitsverlies, als compensatie voor kostenstijgingen. De afdeling werkt met een kleine kernbezetting en flexibele schil. De beide afdelingen Techniek van Theater Rotterdam (Schouwburg en de Techniek Productie) behoren tot de top van Nederland. Binnen de beide afdelingen techniek zijn er grote stappen gezet in de samenwerking. In 2019 zal de samenvoeging zijn beslag krijgen. De samenwerking met de afdelingen Facilitair en Events is versterkt

met als resultaat dat de events beter voorbereid en meer klantgericht uitgevoerd kunnen worden. Per 1 maart 2019 is een nieuw hoofd Techniek Schouwburg gestart, Sebas van Haperen.

Duurzaamheid

Onze doelstellingen van voorgaande jaren bleven gehandhaafd: het verbruik omlaag krijgen, duurzaam vervangen op natuurlijke vervangingsmomenten en streven naar energieneutraliteit. Het klimaat, energiekosten en de planning van de organisatie zijn variërende factoren, waardoor bezuinigingsambities soms moeten worden bijgesteld.

Er is een start gemaakt met het energieonderzoek naar haalbare innovatieve duurzame energie-oplossingen.

Theater Rotterdam is op dit moment de kartrekker in het 7 Square Endeavour (7SE) traject, dat in volle gang is. Na de installatie van het nieuwe College van B en W in Rotterdam in 2018 werd duidelijk dat 7SE erg goed aansluit op de uitgangspunten van het collegeakkoord; de gesprekken over bijdragen aan 7SE verlopen hoopvol. De verwachting is dat het eerste duurzaamheidsproject van 7SE in de zomer van 2019 wordt uitgevoerd, namelijk de vervanging van het dak van De Doelen door een multifunctioneel dak. Met de afdeling Vastgoed van de gemeente Rotterdam is eind 2018 de afspraak gemaakt om voor het gehele dak van de schouwburg een duurzaam vervangingsplan op te stellen en alternatieven te onderzoeken binnen de reguliere onderhouds- en vervangingssystematiek op te stellen, met een hogere duurzaamheidsambitie. TR

Personeelszaken

ZIEKTEVERZUIM

In 2018 heeft de directie samen met het management en een werknemersvertegenwoordiging via een transparante procedure en op basis van nieuw geformuleerd beleid een nieuwe arbodienstverlener aangetrokken. Het verzuimpercentage was in 2018 met dertien procent hoger dan wij wensen. Met het instellen van een nieuw protocol bij verzuim zetten we in op het eerder signaleren van mogelijke uitval bij medewerkers en het eerder nemen van adequate maatregelen om dat te voorkomen. Ook ons management zal worden begeleid bij een goede toepassing van beleid. De effectiviteit van deze gewijzigde aanpak zal in 2019 zichtbaar worden.

Theater Rotterdam heeft in 2018 met groot verdriet afscheid genomen van twee collega's, Annemieke Wilschut en Renée Willeman, beiden waren ongeneeslijk ziek. Voor de collega's van Theater Rotterdam waren deze sterfgevallen, ook nog eens vlak na elkaar, emotioneel zwaar.

OPLEIDINGEN

Een goede organisatie investeert in opleiding en ontwikkeling. In 2018 zijn we gestart met een management-ontwikkeltraject. In goed overleg met het Sociaal Fonds voor de Podiumkunsten is een start gemaakt met leiderschapsonwikkeling voor de top van de organisatie. Daarnaast is een aantal ontwikkelingen gestart op team- en afdelingsniveau waar-

bij onderwerpen als samenwerken worden aangepakt, al dan niet ondersteund door externe deskundigen. Naast de teamontwikkelingsactiviteiten heeft een aantal collega's ook individuele coaching gekregen en zijn met individuele collega's opleidingsafspraken gemaakt.

STAGES

Theater Rotterdam heeft in 2018 weer 36 stagiaires een stageplaats geboden. We hebben daarin vruchtbaar samengewerkt met de diverse opleidingsinstituten, wat een belangrijk onderdeel van onze talentontwikkelingen vormt.

JAARGESPREKKEN

We hechten veel belang aan functionerings- en jaargesprekken en zoeken naar de beste vorm hiervoor. Bij wijze van proef is in 2018 met alle hoofden en een aantal medewerkers het gesprek gevoerd op basis van een zelfevaluatie. De bevindingen uit deze gesprekken worden in 2019 geëvalueerd. Op basis van de resultaten willen we de gesprekscyclus op een nieuwe manier betekenisvol gebruiken, voor het sturen op resultaat.

De ondernemingsraad

De ondernemingsraad van Theater Rotterdam bestaat uit zeven leden, afkomstig uit de afdelingen Techniek, Marketing en Communicatie, Financiën en het Kostuumatelier. De ondernemingsraad voerde in 2018 met regelmaat en constructief overleg met de directie.

Belangrijke thema's waren het harmoniseren van de verschillende lokale regelingen, het wijzigen van de directiestructuur en het aantrekken van een nieuwe algemeen directeur. Daarnaast heeft de ondernemingsraad zich ingezet om onderwerpen zoals ziekteverzuim, reisvoorwaarden en het aannamebeleid te agenderen.

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht vergaderde 4 maal naast de reguliere toezichthoudende taken. Zij houden actief, kritisch en op een stimulerende wijze toezicht.

De Raad past de acht principes van Governance Code Cultuur toe. Dit is een richtlijn voor het invullen van goed bestuur, adequaat toezicht en transparante verantwoording. De Raad van Toezicht kent drie Commissies: de Selectie en Remuneratie Commissie, bestaande uit Jos Baeten, Mirjam Bach en Mavis Carrilho, die onder meer de aanstellings-, cq. functionerings- en beoordelingsgesprekken voerde met de directie. De Audit Commissie, bestaande uit Richard Sitton en Nick van Hussen, die de kwartaal- en jaarstukken voorbereidt voor de RvT-vergadering en de Artistieke Commissie bestaande uit Aukje Bolle en Frans Weisglas. Zij zijn het eerste aanspreekpunt voor artistieke strategie en beleidszaken binnen de Raad.

Iedere vergadering liet de Raad van Toezicht zich informeren door de directie met een update die de volgende zaken bevat: strategie en omgeving, personeel en organisaties, producties en programmering, productiehuis/talentontwikkeling en educatie. Met name in het eerste half jaar van 2018 vroegen de directiestructuur en de organisatieontwikkeling de bijzondere aandacht van de Raad van Toezicht. In juni is besloten om een nieuw bestuursmodel in te voeren, met een directie bestaand uit twee directeuren-bestuurders. Deze aanpassingen van de directiestructuur zijn mede aanleiding geweest om de statuten en de reglementen van directie en Raad van Toezicht aan te passen. De Raad van Toezicht heeft in 2018 gesproken met de ondernemingsraad om zich laten informeren over de ontwikkelingen van de organisatie.

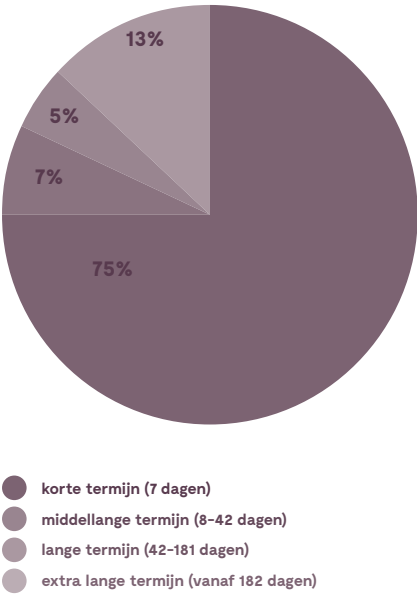
Het beoordelen van de voorstellen en besluiten van de directie gebeurt binnen het wettelijk vastgesteld toezichtkader.

Dat wordt onder meer gevormd door de regelingen waarop de subsidies worden toegekend door het ministerie van OCW en de gemeente Rotterdam. Het toezichtkader wordt ook gevormd door onder meer prestatieafspraken met de gemeente Rotterdam en het ministerie van OCW. Deze afspraken staan vermeld in het jaarplan dat in mei 2018 werd opgesteld.

De Raad van Toezicht laat zich in zijn werk leiden door het culturele, economische en maatschappelijke belang van de organisatie. De Raad adviseert het bestuur op een actieve wijze, zowel anticiperend als reflecterend op beslissingen van het bestuur. Zij beslist over benoeming, beoordeling, bezoldiging, schorsing en ontslag van het bestuur. De Raad van Toezicht is onbezoldigd en de samenstelling is divers in kennis, leeftijd, ethnische achtergrond en geslacht.

Leden van de Raad van Toezicht hebben affiniteit met de doelstelling en functie van Theater Rotterdam en ze beschikken over bestuurlijke kwaliteiten en ervaring. Belangrijke eigenschappen van de leden zijn o.a. bestuurlijke en financiële kennis, analytisch vermogen en kennis en ervaring met het politieke krachtenveld. De Raad van Toezicht heeft zijn functioneren besproken op 7 september, buiten de aanwezigheid van het bestuur. Leden van de Raad van Toezicht worden benoemd voor een tijd van ten hoogste vier jaren. Een aftredend lid is onmiddellijk doch ten hoogste eenmaal herbenoembaar. In de vergadering van de Raad van Toezicht van 8 maart 2019 is de voorzitter Jos Baeten na 8 jaar afgetreden. De Raad - en directie - willen hem op deze plaats nog eens danken hem voor zijn inzet en grote verdiensten voor Theater Rotterdam en haar voorgangers in die periode.

Ziekte %

ROOSTER VAN AFTREDEN RAAD VAN TOEZICHT

NAAM	FUNCTIE	MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE	1E TERMIJN GESTART OP	2E TERMIJN GESTART OP	PROFIEL
Jos Baeten	voorzitter	Voorzitter raad van bestuur ASR Nederland	11 mrt 2011	11 mrt 2015	Rotterdams netwerk, Juridisch, Management, Financieel
Rob Wiegman	lid	Voormalig directeur Luxor Theaters	15 aug 2011	15 aug 2017	Rotterdams netwerk, Management, Financieel, Discipline-specifieke competenties
Frans Weisglas	lid	Voormalig-voorzitter Tweede Kamer der Staten Generaal	1 jan 2013	1 jan 2017	Rotterdams netwerk, Public Relations, Politiek-bestuurlijk
Nick van Hussen	penningmeester	Directeur Yparex en Resin Products & technology	22 jun 2012	22 jun 2016	Management, Financieel, Fondsenwerving
Jantine Kriens	lid	Voorzitter directieraad VNG	27 mrt 2014		Rotterdams netwerk, Juridisch, Management, Politiek-bestuurlijk
Laila Abid	lid	Director Communications independent broadcast media	16 mei 2017		Marketing, Public Relations
Mirjam Bach	lid	Senior Beleidsmedewerker SER	16 mei 2017		Juridisch, Management, Politiek-bestuurlijk
Aukje Bolle	lid	Directeur Kunstgebouw	16 mei 2017		Management, Marketing, Politiek-bestuurlijk, Discipline-specifieke competenties
Mavis Carrilho	lid	Independent executive coach and consultant	16 mei 2017		Management, Discipline-specifieke competenties
Richard Sitton	lid	Lid Raad van Bestuur Woonbron	16 mei 2017		Rotterdams netwerk, Juridisch, Management, Financieel, Politiek-bestuurlijk

Maatschappelijke en nevenfuncties

JOS BAETEN
VOORZITTER RAAD VAN TOEZICHT

voorzitter Raad van bestuur
ASR Nederland
bestuurslid Verbond van Verzekeraars
lid algemeen bestuur VNO-NCW
lid Raad van Commissarissen
De Efteling B.V.

NICK VAN HUSSEN
PENNINGMEESTER RAAD VAN TOEZICHT

directeur/eigenaar Yparex, EcoForte,
i4hi, Reesteyn Beheer

JANTINE KRIENS
LID RAAD VAN TOEZICHT

algemeen directeur Vereniging
Nederlandse Gemeenten
lid Raad van Commissarissen Bank
Nederlandse Gemeenten (BNG) /
Cultuurfonds Bank Nederlandse
Gemeenten

ROB WIEGMAN
LID RAAD VAN TOEZICHT

eigenaar Rob Wiegman Consult voor
Cultuurzaken
bestuurslid Maas Theater en Dans
bestuurslid Stichting Faderpaard
lid Raad van Toezicht Jeugdtheaterhuis
Zuid-Holland
bestuurslid NationaalTheaterfonds

FRANS WEISGLAS
LID RAAD VAN TOEZICHT

voorzitter bestuur Stichting
Geuzenpenning Vlaardingen
bestuurslid Stichting Bernard Mandeville
president-commissaris
Huntsman Holland BV
voorzitter Raad van Toezicht Stichting
Rijnlands Lyceum, Stichting ARQ,
Advies ProDemos
lid Algemeen Bestuur Zeeuws Archief
voorzitter jury Prinsjesprijs

RICHARD SITTON
LID RAAD VAN TOEZICHT (vanaf 16 mei 2017)

voorzitter Raad van Bestuur Woonbron,
voorzitter Raad van Commissarissen
VVE 010
bestuurslid Stichting Historisch
Delfshaven
bestuurslid Maaskoepel
penningmeester ONS Nissewaard
penningmeester stichting Woonfocus 010
voorzitter Voetbal Vereniging Spijkenisse,
lid Algemeen Bestuur Aedes
lid Raad van Toezicht SOVAK

MIRJAM BACH
LID RAAD VAN TOEZICHT
(vanaf 16 mei 2017)

senior beleidsmedewerker SER
bestuurslid Stichting Cultuurhuis
Abcoude

RICHARD SITTON
LID RAAD VAN TOEZICHT
(vanaf 16 mei 2017)

voorzitter Raad van Bestuur Woonbron
voorzitter Raad van Commissarissen
VVE 010
bestuurslid Stichting Historisch
Delfshaven
bestuurslid Maaskoepel
penningmeester ONS Nissewaard
penningmeester stichting Woonfocus 010
voorzitter Voetbal Vereniging Spijkenisse,
lid Algemeen Bestuur Aedes
lid Raad van Toezicht Theater Rotterdam
lid Raad van Toezicht SOVAK

MAVIS CARRILHO
LID RAAD VAN TOEZICHT
(vanaf 16 mei 2017)

zelfstandig adviseur
lid Raad van Toezicht Holland Festival,
lid Raad van Advies Amsterdam United
voorzitter Chocolonely Foundation
lid Raad van Commissarissen Ymere

AUKJE BOLLE
LID RAAD VAN TOEZICHT
(vanaf 16 mei 2017)

directeur bestuurder Kunstgebouw
bestuurslid Sociaal Fonds Podiumkunsten
penningmeester Stichting WORM
bestuurslid Stichting Cultuurwerkplaats
IJsselmonde (Theater Islemunda)
bestuurslid Stichting International
Conducting Competition Rotterdam
bestuurslid Stichting Collectiv

LAILA ABID
LID RAAD VAN TOEZICHT
(vanaf 16 mei 2017)

director Communications
Viacom Benelux
voorzitter Volksuniversiteit Amsterdam
lid Raad van Toezicht Musicians without
Borders
lid Raad van Advies | SOUK
bestuurslid Theater Rast
bestuurslid Leven is Bewegen

WALTER LIGTHART
ALGEMEEN DIRECTEUR

lid Raad van Toezicht BIM huis
voorzitter overleg BIS gezelschappen
bestuurslid 7 Square Endeavor
bestuurslid Vereniging Schouwburgplein

ELLEN WALRAVEN
ARTISTIEK DIRECTEUR

bestuurslid Operadagen Rotterdam
secretaris World Window (Explore
Festival)

Vooruitblik 2019

Deze reflectie werd geschreven op het moment dat we volop bezig zijn met het bepalen van het beleid voor de komende vijf jaar; met de oogst van 2018, de nabije realiteit van 2019-2020 en verlangens voor 2021-2024.

Wat we in 2018 hebben kunnen oogsten lag in kwaliteit van de voorstellingen die we maakten en programmeerden en de waardering van publiek en stakeholders die we daarvoor kregen. In de talentontwikkeling en nieuwe wegen die de educatie is in gegaan. Maar ook in de terugkeer van de rust in de organisatie.

Met de blik op de toekomst zoomen we uit op vragen rondom de functie van theater en de stad. Hoe kan het theater een nog grotere rol in de stad en in de hoofden en harten van haar bewoners spelen? Hoe kan theater weer een krachtige en vitale rol spelen in het publieke debat en dit aanscherpen en verbeelden? Hoe laden we de ontmoeting als kern-

waarde en wordt de diversiteit van de stad en de complexiteit van maatschappelijke thema's effectief gemaakt? Hoe bouwen we aan Europese netwerken om huis en stad te inspireren, kwaliteit te verhogen, nieuwe perspectieven in te brengen en Rotterdamse kwaliteit naar buiten te brengen?

Parallel aan dit proces bouwen we ook intern verder. We weten inmiddels dat ons nieuwe stadstheater meer is dan de optelsom van de afzonderlijke instellingen en functies. We zien de kansen om meer inhoud te maken. Dit vraagt extra inzet van medewerkers en van middelen, maar waar we stappen zetten ontstaat de weg.

Vanuit de scherpe positionering moeten concrete keuzes gemaakt worden over de programmering, de makers met wie we werken en die we ontwikkelen. De druk op het bestel is groot: moeten we op maandag en dinsdag open of andere keuzes maken? Moeten onze makers lan-

gere series in onze eigen theaters spelen om onze identiteit zichtbaarder te maken? En welke rol hebben onze twee theaters nu daarin? Minder doen met meer impact, dat is het idee. Dit vraagt een andere manier van werken, maar evenveel uren in repetitieruimtes, die echter schaars zijn in deze stad. Minder doen, betekent dat minder producties? Minder makers? En hoe verhoudt zich dat tot de talentontwikkeling, een van onze prioriteiten? En tot de vele makers in de stad die opstaan en een plek in het bestel willen? En hoe verhoudt zich dat tot ons reisverlangen: hoe richten we onze tournees in en hoe maken we de internationale vraag naar ons werk vruchtbaarder?

Uitdagende vragen, die we met de kracht van de kunst onderzoeken en vormgeven om een sterk baken voor het theater te zijn, met een maatschappelijk hart.

Prestatieverantwoording ministerie van OCW

Producties

TOTAAL AANTAL PRODUCTIES	47	17	35
Waarvan 5 in de grote zaal			
NIEUWE EIGEN PRODUCTIES	14	11	14
Algemeen Theater	6	3	6
Productiehuis	8	8	8
NIEUWE COPRODUCTIES	17	4	10
Algemeen Theater	7	1	4
Productiehuis	10	3	6
REPRISES	8	2	5
Algemeen Theater	5	1	5
Productiehuis	3	1	-
REPRISE COPRODUCTIES	8	-	6
Algemeen Theater	2	-	-
Productiehuis	6	-	6

Uitvoeringen en bezoekers

	REALISATIE 2018		ACTIVITEITENPLAN		REALISATIE 2017	
	uitvoeringen	bezoekers	uitvoeringen	bezoekers	uitvoeringen	bezoekers
TOTAAL AANTAL UITVOERINGEN	523	97.186	385	69.250	570	118.931
ROTTERDAM	159	27.565	150	24.000	188	31.204
Algemeen Theater	92	22.521	90	18.000	121	28.037
Productiehuis	67	5.044	60	6.000	67	3.167
NEDERLAND BUITEN ROTTERDAM	276	51.111	215	42.000	298	71.800
Algemeen Theater	156	41.398	115	34.500	217	64.567
Productiehuis	120	9.713	100	7.500	81	7.233
BUITENLAND	88	18.510	20	3.250	84	15.927
Algemeen Theater	54	12.970	10	2.500	17	5.962
Productiehuis	34	5.540	10	750	67	9.965
Schoolgebonden activiteiten	818	22.906	767	24.031	830	25.594
Aantal educatieve activiteiten	327	13.585	262	13.244	207	11.420

Prestatieverantwoording gemeente Rotterdam

Bezoekers

	REALISATIE 2018		ACTIVITEITENPLAN		REALISATIE 2017	
	TOTAAL	IN ROTTERDAM	TOTAAL	IN ROTTERDAM	TOTAAL	IN ROTTERDAM
AANTAL BEZOEKEN	284.079	209.815	207.250	162.000	292.020	204.293
Waarvan betalend	240.633	183.677	188.075	147.012	258.280	177.887
Waarvan in schoolverband	31.848	20.757	32.710	20.335	32.433	21.423

Presentaties

	REALISATIE 2018	ACTIVITEITENPLAN	REALISATIE 2017
PRODUCTIE-INSTELLING			
Aantal producties	47	17	35
Aantal presentaties	523	385	570
Waarvan presentaties in Rotterdam	159	150	188
PRESENTATIE-INSTELLING			
Aantal presentaties	1.118	845	1.169
Waarvan presentaties in Rotterdam	754	610	787

Toelichting prestatieraster

Theater Rotterdam presenteerde in 2018 ruim boven de verwachting van het activiteitenplan. We brachten negen extra eigen producties, waarvan zes hernemingen en 21 extra coproducties, waarvan acht hernemingen. Het aantal voorstellingen en dat van bezoekers is hoger dan begroot, maar lager dan in 2017. Het feit dat er in 2018 meer in kleinere zalen is gespeeld en dat er minder Grote Zaalvoorstellingen zijn geproduceerd is hiervan de oorzaak.

Het bezoekersaantal van programmering is gedaald omdat er 10% minder Grote Zaalvoorstellingen is geprogrammeerd. Ondanks een hogere zaalbezetting en meer bezoekers bij de Kleine Zaalprogrammering was het totaal aantal bezoekers iets lager dan in 2017.

Balans

Activa

	31 DECEMBER 2018	31 DECEMBER 2017
VASTE ACTIVA		
MATERIËLE VASTE ACTIVA		
Gebouwen en terreinen	1.010.671	1.084.955
Inventaris en inrichting	972.658	1.017.095
Theatertechniek	939.529	1.054.448
Activa in uitvoering	-	40.619
Totale Materiële vaste activa	2.922.857	3.197.118
VLOTTENDE ACTIVA		
Vorraden	4.737	4.043
VORDERINGEN		
Debiteuren	388.728	508.733
Overige projectsubsidie	22.485	
Belastingen en sociale lasten	251.137	8.329
Overlopende activa	439.633	317.594
LIQUIDE MIDDELEN		
	4.175.130	4.211.094
Totale vlottende activa	5.281.850	5.049.791
TOTAAL ACTIVA	8.204.707	8.246.909

Passiva

EIGEN VERMOGEN		
Algemene reserve	596.922	508.008
Bestemming Onderhoud en Vervanging	3.353.374	3.353.374
Bestemmingsreserve OCW 2013-2016	132.267	132.267
Bestemmingsfonds OCW 2017-2020	138.882	97.275
Bestemmingsfonds Sponsorfonds	531.190	613.690
Totale eigen vermogen	4.752.635	4.704.614
VOORZIENINGEN		
Voorziening groot onderhoud	778.715	542.344
Voorziening reorganisatiekosten	19.588	126.295
Totale voorzieningen	798.303	668.639
KORTLOPENDE SCHULDEN		
Crediteuren	1.237.245	1.311.064
Overige projectsubsidie	-	68.301
Pensioenen	89.314	140.393
Overlopende passiva	829.689	820.866
Vooruit ontvangen recettes	314.826	306.637
Nog af te rekenen voorstellingen	182.695	226.395
Totale kortlopende schulden	2.653.769	2.873.656
TOTAAL PASSIVA	8.204.707	8.246.909

Liquiditeit = (vord. + liquide midd.) / kortl. schulden	1,99	1,76
Solvabiliteit = (reserves* + voorziening) / activa	67,66%	65,15%
Weerstandsvermogen = (algemene reserve/ totale baten)	4,01%	3,30%

Exploitatierekening

Baten

	REALISATIE 2018	CULTUURPLAN 2017-2020	JAARPLAN 2018	REALISATIE 2017
OPBRENGSTEN				
Publieksinkomsten	1.869.760	2.466.158	1.899.149	2.434.940
Recette producties	566.256	1.339.408	923.735	1.025.197
Uitkoop	34.222			72.268
Partage	295.068			243.630
Publieksinkomsten buitenland	39.580			63.280
Auteursrechten	69.111			92.525
Publieksinkomsten programmering	865.524	1.126.750	975.414	938.040
Sponsorinkomsten	20.000	165.000	80.800	834.223
Sponsors	20.000	165.000	80.800	220.533
Overdracht Sponsorfonds				613.690
Overige inkomsten	124.398	155.000	166.206	233.835
Coproductiebijdragen	21.208	45.000	58.706	154.827
Educatie	103.189	110.000	107.500	79.008
Indirecte opbrengsten	1.026.669	860.572	810.600	858.580
Verhuur	238.751	153.000	198.700	195.720
Doorbelaste marketing/merchandise	25.109	67.000	31.900	43.470
Verhuur en uitleen personeel	214.160	203.175	140.000	205.706
Horeca-exploitatie	324.199	288.000	295.500	286.927
Exploitatie artiestenfoyer	83.423	99.500	93.500	95.792
Overige	144.027	49.897	51.000	30.965
Overige bijdragen uit private middelen	85.064	282.605	33.000	139.964
Particulieren (incl vriendenvereniging)	18.030	12.500	33.000	17.805
Bedrijven (tbv 7 Square Endeavour)	41.000	-	-	29.027
Projecten private fondsen	26.034	270.105	-	83.132
Goede doelenloterijen	-	-	-	10.000
Opbrengsten (subtotaal)	3.128.890	3.929.335	2.989.755	4.501.542
BIJDRAGEN				
Structureel OCW	2.221.635	2.131.058	2.170.889	2.170.888
Structureel Gemeente	8.551.660	8.376.000	8.551.660	8.376.000
Structurele publieke subsidie	-	-	-	-
Incidenteel publieke subsidie	297.652	279.881	179.500	338.560
Bijdragen (subtotaal)	10.885.448	10.786.939	10.902.049	10.885.448
SOM DER BATEN (A + B)	14.199.838	14.716.274	13.891.804	15.386.990
BEHEERSLASTEN				
Beheerslasten: Personeelslasten	1.727.409	1.547.825	1.710.725	1.929.626
Beheerslasten: Materiële lasten	2.604.721	2.522.882	2.629.583	2.746.840
Beheerslasten (SUBTOTAAL)	4.332.130	4.070.707	4.340.308	4.676.466
ACTIVITEITENLASTEN				
Activiteitenlasten: Personeelslasten	5.808.944	6.247.768	5.702.940	6.232.302
Activiteitenlasten: Materiële lasten	4.003.204	4.382.799	3.879.400	4.368.587
Activiteitenlasten (SUBTOTAAL)	9.812.148	10.630.568	9.582.340	10.600.889
SOM DER LASTEN (C + D)	14.144.278	14.701.275	13.922.648	15.277.355
Saldo rentebaten/-lasten	-7.538	-15.000	-9.000	-12.279
EXPLOITATIE SALDO	48.021	-0	-39.844	97.356
Bestemmingsfonds Sponsorfonds	-82.500		-40.000	613.690
Bestemmingsfonds OCW 1720	41.607			97.275
Mutatie algemene reserve	88.914			-613.609
Resultaat	48.021			97.356

Toelichting op de Exploitatierekening

Theater Rotterdam heeft 2018 met een batig saldo afgesloten. In de exploitatie is de begroting opgenomen zoals deze in 2016 is opgesteld voor het Cultuurplan 2017-2020 en het Jaarplan 2018. De Cultuurplanbegroting laat een gemiddelde over vier jaar zien. In 2018 is de realisatie lager dan gemiddeld in zowel de inkomsten als de kosten. Er wordt door OCW echter gerekend over het gemiddelde van de gehele periode van vier jaar. Het Jaarplan 2018 is opgesteld voor de gemeente Rotterdam in mei 2017 en de realisatie daarvan is positiever uitgevallen. Bij het opstellen van deze begroting was de programmering voor het seizoen 2018 – 2019 nog niet bekend.

BATEN

De publieksinkomsten in 2018 voor de producties zijn lager dan begroot en lager dan in 2017. In 2017 waren de inkomsten uitzonderlijk hoog door de reprise van *Walden* in Midden- en Grote Zalen. Ook 2018 is uitzonderlijk, omdat er minder Grote Zaal-voorstellingen zijn gespeeld dan gebruikelijk. De Grote Zaal-voorstelling *Heisenberg* is geproduceerd in 2018 en ging in première op 11 januari 2019, waardoor de inkomsten in 2019 vallen. De beoogde Grote Zaal-voorstelling *NO_BODY* is in zijn geheel naar het najaar van 2019 verplaatst. De inkomsten van 2019 worden hoger ingeschat door de voorstellingen die gemaakt zijn in 2018 en op tournee gaan in 2019.

De publieksinkomsten uit programmering laten een daling zien. Dat wordt deels verklaard doordat in het cultuurplan de recettes van de eigen producties in de Schouwburg zowel bij de recette-producties worden begroot als bij de inkomsten van programmering van de Schouwburg. In de realisatie worden de publieksinkomsten van de eigen producties in de Schouwburg echter enkel bij de recette-producties geboekt. Dit betekent voor de publieksinkomsten van programmering € 72.000 minder inkomsten. De daling in de recette is gerelateerd aan het feit dat er minder Grote Zaal-voorstellingen zijn geprogrammeerd. Met 10% minder Grote Zaal-voorstellingen en 5% meer bezoekers per voorstelling is het gemiddelde aantal bezoekers per voorstelling gestegen. Daarnaast is de locatie Witte de With minder gebruikt voor uitvoeringen. Het lagere aantal bezoekers in de Grote Zaal van de Schouwburg en de locatie Witte de With wordt gecompenseerd door een stijging van bezoekers in de Kleine Zaal en Hal van de schouwbrug.

Sponsorinkomsten zijn in 2018 substantieel lager uitgevallen, onder andere als gevolg van personele oorzaken. De komende jaren zal Theater Rotterdam investeren in het aantrekken en verwerven van meer externe inkomsten uit fondsenwerving, sponsoring en mecenaat. Daartoe wordt de afdeling versterkt.

De Overige inkomsten zijn gedaald omdat in 2018 minder inkomsten bij coproducties zijn geweest.

De Indirecte opbrengsten zijn aanzienlijk toegenomen, onder andere de inkomsten uit verhuring en de horecaexploitatie zijn gestegen. De verhuur is gerelateerd aan commerciële verhuringen en betreft het, met een marge, doorbelasten van ingezette uren en horeca. Onder 'overige' staan inkomsten van teruggaaf energiebelasting en doorbelasting van onderhoudskosten aan de verhuurder.

Overige bijdrage private middelen zijn lager dan begroot in het cultuurplan, de oorzaak hiervan ligt in personele wisselingen en de fusie. Zoals eerder gezegd zijn wij aan het investeren in een plan voor werving van externe inkomsten. De realisatie is hoger dan begroot in het jaarplan vanwege de bijdrage van bedrijven aan het duurzaamheidsproject 7 Square Endeavour.

Subsidieopbrengsten vanuit zowel de gemeente Rotterdam als het Ministerie van OCW zijn gestegen door de toekenning van accres.

De incidentele publieke subsidies stegen ten opzichte van de begroting. Vooral de toekenning van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu voor het duurzaamheidsproject 7 Square Endeavour was niet begroot, zoals ook de kosten niet begroot waren.

LASTEN

Beheerslasten: Personeelslasten

In de oorspronkelijke begroting is € 175.000 aan salarislasten voor de directie opgenomen in de activiteitenlasten. In de realisatie is ervoor gekozen deze lasten volledig in de beheerslasten op te nemen. De beheerslasten personeel zijn naast het jaarplan conform begroting. In 2017 waren hier aan de fusie gerelateerde kosten opgenomen; onder andere de afkoop van € 184.150 opgenomen voor de pensioenregeling ABP ten behoeve van de overgang naar het pensioenfonds Zorg en Welzijn.

Beheerslasten: Materiële lasten

De beheerslasten materieel zijn conform de begroting van het jaarplan. Vergeleken met het cultuurplan zijn de huisvestingskosten lager dan begroot en de afschrijvingen hoger. In het cultuurplan zijn de afschrijvingen volledig begroot bij de activiteitenlasten materieel. In de realisatie is € 200.000 aan afschrijvingen opgenomen in de beheerslasten, waardoor de beheerslasten hoger zijn dan begroot. De activiteitenlasten zijn om die reden met hetzelfde bedrag lager dan begroot.

Activiteitenlasten: Personeelslasten

De personele activiteitenlasten zijn lager dan begroot in het cultuurplan, omdat directiekosten niet in de activiteitenlasten worden gerapporteerd maar volledig in de beheerslasten. Daarnaast zijn de kosten van producties lager. Er wordt efficiënter geproduceerd, wat in de kosten is terug te zien. Met de verschuiving van de voorstelling *NO_BODY* is ook het daarbij behorende productiebudget verschoven

naar 2019. Daarnaast is een coproductie met de Volksbühne Berlin met Boogaert&VanderSchoot niet via onze boeken gegaan, maar is onze inbreng van Boogaert&VanderSchoot gekapitaliseerd in de voorstelling *Coming Society*.

Activiteitenlasten: Materiële lasten

De activiteitenlasten materieel laten een gemengd beeld zien. De verschuiving van de voorstelling *NO_BODY* zorgt dat niet het volledige productiebudget is aangesproken in 2018. In navolging van de publieksinkomsten zijn de kosten voor programmering ook lager dan begroot in het cultuurplan. Ten opzichte van het Jaarplan 2018 zijn de programmeringskosten hoger dan begroot; de hogere kosten zijn voor een groot deel gedekt door projectsubsidies. Door meer verhuur zijn de kosten van verhuur hoger. Hetzelfde geldt voor de horekakosten. De kosten voor het duurzaamheidsproject 7 Square Endeavour zijn hier opgenomen en worden volledig gedekt in de inkomsten. De afschrijvingskosten zijn € 200.000 lager dan begroot, omdat deze zijn opgevoerd bij de beheerslasten.

Resultaat en bestemming resultaat

Het resultaat is € 48.021 positief. Vanwege het resultaat is € 42.328 aan het bestemmingsfonds OCW Productiehuis toegevoegd en aan het bestemmingsfonds OCW theater algemeen is € 721 onttrokken. Met een onttrekking van € 82.500 aan de bestemmingsreserve van het Sponsorfonds, is de algemene reserve/weerstandsvermogen met € 88.914 toegenomen. 78

Contact

THEATER ROTTERDAM

TR Schouwburg
Schouwburgplein 25
3012 CL Rotterdam

TR Witte de With
William Boothlaan 8
3012 VJ Rotterdam

Kantoor: 010 40 44 111

- /theaterrdam
- /theaterrotterdam
- /theaterrotterdam

Colofon

Productie: Theater Rotterdam
Redactie: Ellen Walraven, Walter Ligthart,
Nicole Willemse, Merel Hoestlandt,
Carin Borsboom, Barbara Goldman
Ontwerp: Vruchtvlees: Digital, Strategy & Design

maart 2019
typefouten voorbehouden

